

**HASAN LATİF SARIYÜCE’NİN ÇOCUK
ŞİİRLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI VE
TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BAKIMINDAN
İNCELENMESİ**

Hayati SARIKIZ
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL
Ocak, 2023
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN ÇOCUK ŞİİRLERİNİN
ÇOCUK EDEBİYATI VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Hayati SARIKIZ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Hasan Latif Sarıyüce’nin Çocuk Şiirlerinin Çocuk Edebiyatı ve Türkçe Öğretimi Bakımından İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25/01/2023

İmza

Hayati SARIEKİZ

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Hayati SARIEKİZ
	Numarası	190648105
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Hasan Latif Sarıyüce'nin Çocuk Şiirlerinin Çocuk Edebiyatı ve Türkçe Öğretimi Bakımından İncelenmesi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	25.01.2023	
Tez Savunma Sınav Saati	11.00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN ÇOCUK ŞİİRLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Hayati SARIEKİZ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Ocak, 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

Çocuk edebiyatı, çocuk eğitiminde önemli pay sahibidir. Çocuk şiirleri, çocuk edebiyatı ürünleri içinde, çocukların kişisel ve akademik gelişimi için oldukça önemlidir. Yazar Hasan Latif Sarıyüce, çocuklar için edebî eserler vermiştir. Bu eserlerin arasında çocuklara yönelik yazdığı şiirler de vardır. Bu araştırmada Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirleri çocuk edebiyatı ve Türkçe öğretimi bakımından incelenmiştir. İnceleme dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocuk ve çocukluk, çocuk edebiyatının tarihî seyri, çocuk edebiyatında ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda şiirin yeri; ikinci bölümde yazarın hayatı ve eserleri, üçüncü bölümde şiirlerin belirlenen inceleme kriterlerine göre incelenmesi, dördüncü bölümde ise bulgu ve yorumlar yer almıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan 36 şiir dize yapısı, ahenk unsurları, ölçü, başlık, tema, konu, dil ve anlatım, değerler, söz sanatları bakımından incelenmiştir. İnceleme sonucunda 19 şiirde hece ölçüsü kullanıldığı, 17 şiirin serbest şiir anlayışıyla yazıldığı tespit edilmiştir. 33 şiirin başlığının içeriği yansıttığı, 36 şiirin temasının 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla uyumlu olduğu, 36 şiirin konusunun çocuk yaşantısı ile çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olduğu, 35 şiirin dil ve anlatım bakımından çocukların anlayabileceği nitelikte olduğu, 17 şiirde değer, 25 şiirde söz sanatı bulunduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonunda uygun bulunan şiirler, sınıf bazında önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hasan Latif Sarıyüce, çocuk edebiyatı, Türkçe öğretimi, çocuk şiirleri.

ABSTRACT

EXAMINATION OF HASAN LATIF SARIYUCE'S CHILDREN'S POEMS IN TERMS OF CHILDREN'S LITERATURE AND TURKISH TEACHING

Hayati SARIEKİZ

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

January, 2023

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Bilal UYSAL

Children's literature has an important role in children's education. Children's poems are very important for the personal and academic development of children among children's literature products. Author Hasan Latif Sariyüce has also produced literary works for children. Among these works, there are also poems written for children. In this research, children's poems of Hasan Latif Sariyüce were examined in terms of children's literature and Turkish teaching. The review consists of four main parts. In the first part, children and childhood, the historical course of children's literature, the place of poetry in children's literature and 2019 Turkish Curriculum; in the second part, the author's life and works, in the third part, the examination of the poems according to the determined examination criteria, and in the fourth part, findings and comments. 36 poems constituting the sample of the research were examined in terms of verse structure, elements of harmony, meter, title, theme, subject, language and expression, values and rhetoric. As a result of the examination, it was determined that syllabic meter was used in 19 poems, and 17 poems were written with a free verse sense. It has been determined that the titles of 33 poems reflect the content, the themes of 36 poems are compatible with the 2019 Curriculum of Turkish Language Lesson, the topics of 36 poems are suitable for children's lives, interests and needs, 35 poems are of a quality that children can understand in terms of language and expression, there are values in 17 poems and rhetoric in 25 poems. Poems that were found appropriate at the end of the study were suggested on a class basis.

Key Words: Hasan Latif Sariyuce, children's literature, Turkish teaching, children's poems.

ÖN SÖZ

Çocuk edebiyatında şiirin ayrı bir yeri vardır, birçok alanda çocuk gelişimine katkısı bulunmaktadır. Çocuk şiirleri; çocukların konuşma ve ezber yetilerine, estetik hazlarının gelişmesine, edebiyat eğitime, anadil bilinci ve sevgisinin kazandırılmasına, değerler eğitime katkı sağlamaktadır. Ayrıca şiirler, düşünceden ziyade duyguların aktarımı için en önemli türdür. Hasan Latif Sarıyüce çocuklar için masal, roman, öykü, şiir türlerinde eserler vermiştir. Bu çalışmada, Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirleri incelenmiştir. Şiirler, çocuk edebiyatı ve Türkçe öğretimi esas alınarak incelenmiştir. Dünyada ve ülkemizde çocuk edebiyatının tarihî seyri, çocuk ve çocukluk kavramlarına toplumların bakışı incelenmiştir. Çocuk şiirlerinde bulunması gereken özellikler ve Türkçe öğretiminde kullanılabilecek şiirlerin özellikleri tespit edilmiş, Hasan Latif Sarıyüce'nin şiirleri bu özellikler açısından incelenmiştir. Şiirlerin dize yapıları, ahenk unsurları, -varsa- ölçüleri, başlıkları, konuları, temaları, dil ve anlatımları, değerleri ve söz sanatları incelemeye tabi tutulmuştur. Uygun bulunan şiirler, sınıf bazında tavsiye edilmiştir.

Bu çalışmada hiçbir zaman desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL'a, mesleki gelişimin yanında bana hayat hakkında yeni bakış açıları kazandıran Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN'a, bu yorucu süreçte bana sabırla destek veren aileme teşekkür ederim.

Hayati SARIEKİZ
2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK, ÇOCUKLUK VE ÇOCUK EDEBİYATI.....	6
1.1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK.....	6
1.1.1. Batı'da Çocukluk.....	7
1.1.2. Doğu'da Çocukluk.....	13
1.2. ÇOCUK EDEBİYATI.....	17
1.2.1. Batı'da Çocuk Edebiyatının Tarihçesi.....	21
1.2.2. Türk Çocuk Edebiyatı.....	22
1.2.3. Çocuk Edebiyatında Şiir.....	25
1.2.3.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Şiir.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

YAZARIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. YAZARIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	31
1.1. HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN HAYATI.....	31
1.2. HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELEME

1. ŞİİRLERİN İNCELENME KRİTERLERİ VE İNCELENMESİ.....	34
1.1. ŞİİRLERİN İNCELENME KRİTERLERİ.....	34
1.1.1. Şekil Bakımından.....	34
1.1.1.1. Nazım Birimi.....	34
1.1.1.2. Uyak ve Redif.....	34
1.1.1.3. Ölçü.....	35
1.1.2. İçerik Bakımından.....	36
1.1.2.1. Başlık.....	36
1.1.2.2. Tema.....	37
1.1.2.3. Konu.....	37
1.1.2.4. Dil ve Anlatım.....	38
1.1.2.5. Değerler.....	38
1.1.2.6. Sanatlar.....	39

2. ŞİİRLERİN İNCELENMESİ.....	39
2.1. Anne ile İlgili Şiirler.....	39
2.1.1. Anneciğim Çıkıp Gelse.....	39
2.1.2. Annelerin En Güzeli.....	41
2.1.3. Bir Annem En Güzel Okşar Beni.....	42
2.1.4. Anneciğim.....	43
2.1.5. Sen de Sağ Ol.....	44
2.1.6. Annemi Hatırlıyorum.....	45
2.2. Aile ve Akrabalık Şiirleri.....	47
2.2.1. Sevdiklerim.....	47
2.2.2. Ailemiz.....	48
2.2.3. Anneannem.....	49
2.2.4. Bir Kardeşim Oldu.....	50
2.2.5. Dedem.....	51
2.2.6. Halam.....	52
2.3. Çocuk Dünyası Şiirleri.....	53
2.3.1. Aysel'in Düşleri.....	53
2.3.2. Uçurtma Ağacı.....	55
2.3.3. Bebeğim.....	56
2.3.4. Oyuncak Bebeğime Ninni.....	58
2.3.5. Haydi Oyun Oynayalım.....	59
2.3.6. Satıcılar.....	60
2.4. Doğa ile İlgili Şiirler.....	62
2.4.1. Uzan Bir Çiçekli Dala.....	62
2.4.2. Güzel Düş.....	63
2.4.3. Yağmur Yağıyor.....	64
2.4.4. Küçük Bulut.....	66
2.4.5. Bahar Geldi.....	67
2.4.6. İlk Kar.....	68
2.4.7. Gökkuşağı.....	69
2.5. Çevre ile İlgili Şiirler.....	70
2.5.1. Çevremiz.....	70
2.5.2. Bahçeler.....	71
2.5.3. Derecik.....	73
2.5.4. Kuru Dere.....	74
2.5.5. Deniz Şarkısı.....	75
2.6. Hayvanlar ile İlgili Şiirler.....	76
2.6.1. Babamın Atı.....	76
2.6.2. Kedim.....	78
2.6.3. Renkli Kuşlar.....	79
2.6.4. Kuşları Paylaşmak.....	80
2.6.5. Daldaki Kuş.....	81
2.6.6. Kirpicik.....	82

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. BULGULAR VE YORUMLAR.....	84
1.1. BULGULAR.....	84

SONUÇ.....	86
KAYNAKÇA.....	89

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Çev.: Çevirmen

Ed.: Editör

Eşanl.: Eş anlamlısı

KAL: Kubbealtı Lugatı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

ss.: Sayfa aralığı

TDK GTS: Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük

TDÖP: 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı

GİRİŞ

Çocukların dil gelişiminde, edebî yetkinliğe ulaşmalarında ve Türkçe öğretiminde edebî eserlerin önemi büyüktür. Cumhuriyet'in ilanından sonra hazırlanan 1924 Müfredat Programı'ndan itibaren programlarda edebiyatın ağırlığı artmıştır. 1924 Müfredat Programı'nda öncelik edebiyat tarihine verilmiştir. "Bu programda Yazılı Anlatım dersi yoktur. Batı edebiyatı zamandizinsel bir çizgi içinde, panoramik bir şekilde verilmek istenir. Yakından bakıldığında bu programın edebiyat tarihi ağırlıklı bir program olduğu hemen görülür" (Uçan, 2017: 184). 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı'nda edebiyattan yararlanılarak öğrencilerin hem duygusal anlamda geliştirilmeleri hem de değerlerin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. "**Ezber ve İnşad** dersinde vezin ve kafiye ile öğrencilere edebî zevk kazandırmak, aynı zamanda iyi ve ahlaki fikirler telkin etmek amaçlanmıştır. Bu derste, bütünden parçaya ezberleme yönteminin tercih edilmesi ve öğrencilerin azami yarım saat içinde ezberleyeceği şiirlerin kullanılması önerilmektedir" (Ulus ve Aytan, 2018: 51). Latin harfleriyle hazırlanan 1929 Ortamektep ve Liselerin Türkçe Müfredat Programı'nda ise edebiyat ve Türkçe öğretimi ayrılmaz bir bütün hâline getirilmiştir. Hatta Türkçe derslerinin, sanat icra eder gibi işlenmesi istenmiştir. "Bu itibarla Ortamektepte Türkçe dersleri bir ilim olarak değil, bir san'at olarak tedris edilmeli ve nazarî olmaktan ziyade amelî bir mahiyeti haiz olmalıdır" (Maarif Vekâleti, 1929: 7). Hazırlanan diğer programlarda edebiyat ile Türkçe öğretimi bir aradadır. Araştırma kaynaklarından biri olan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP) da bu durum görülmektedir. Programın amacı "İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak" (MEB, 2019: 3) olarak ifade edilmektedir.

Çocuk edebiyatında her metin türünün ayrı bir yeri ve önemi vardır. Ancak şiir türünün, diğer metin türlerinden ayrılan özellikleri bulunmaktadır. Şiir; doğru konuşma, ezberleme, düşüncelerin ve özellikle duyguların aktarımı, ahenk ve ritme sahip olma, şekil bakımından farklı olma gibi birçok konuda diğer metin türlerinden ayrılmaktadır. Çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına hitap eden bir şiir, çocuğun eğitimine büyük katkı sağlar. "Çocukların ilgilerine ve seviyelerine uygun olan şiirler hayal güçlerinin gelişmesinde, sözcük dağarcıklarını geliştirmelerinde ve dil zevki ve dil bilinci kazanmalarında

etkilidir” (Yıldırım, 2012: 25). Şiir, yalnızca bir sefer okunmaz, her okunuşta farklı manaların kapısı aralanır. “Şiir her defasında bir buluş, keşfediş ve tattır. Her seferinde farklı haz alınır, sesli söylenir, dizeleri akıldan geçirilir ve duygular okuyucunun yüzüne yansır. Çocuklar şiirin sesinden, kelimelerin ahenkli dans edişinden ve kıtaların birbiri ile alışverişinden zevk alır” (Kaya, 2013: 64). Bu sebeplerden ötürü inceleme türü şiir olarak seçilmiştir.

Tez yazılırken alıntılarda yer almayan sözcüklerin doğru şekilde ve doğru anlamda kullanılmaları hususunda azami gayret sarf edilmiştir. Sözcüklerin doğru şekilde ve anlamlarına uygun olarak kullanılmaları için *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük* (TDK GTS) ve *Kubbealtı Lugatı'ndan* (KAL) yararlanılmıştır. Başka metinlerden yapılan alıntılara ise müdahale edilmemiş, yazım hataları düzeltilmemiştir.

Giriş kısmında problem cümlesi, amaç, önem, kapsam ve sınırlılıklar, kullanılan yöntem, evren ve örneklem, verilerin derlenip işlenmesi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

PROBLEM DURUMU

Çocuk edebiyatı hakkında birçok görüş bulunmaktadır. Edebiyatın tanımı hakkında uzlaşa sağlanmışken çocuk edebiyatının tanımı konusunda net bir uzlaşa sağlanamamıştır. “Edebiyat, malzemesi dile dayanan sözlü ve yazılı verimlerin tamamı olarak adlandırılmaktadır. Çocuk edebiyatı ise, edebiyat genel kavramı içinde yer almakla birlikte, kendine özgü şekil ve içerik özellikleri bakımından farklı bir tanımlamaya ihtiyaç duyulan kavramdır” (Aytaş, 2003: 155). Net bir tanımın yapılamamasının sebeplerinden biri Batı’da çocuğa sanayi devrimine kadar değer verilmemesidir. Yüzyıllarca görmezden gelinen çocuk kavramı, sanayi devrimiyle önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle Batı’da ilk ürünlerin verilmesiyle birlikte, zaman içerisinde verilen eserlerin sayısında artış görülmüştür.

Türk edebiyatında ise çocuk edebiyatı Batı edebiyatındaki ilk örneklerinden sonra ortaya çıkmış değildir. Halk edebiyatındaki masallar, tekerlemeler, maniler çocuk edebiyatı ürünleridir. Divan Edebiyatı’nda çocuklara aruz ölçüsünü öğretmek, çocukların sözcük hazinesini ve estetik duygularını artırmak amacıyla sözlükler hazırlanmıştır. Hazırlanan manzum sözlükler de çocuk edebiyatının içindedir. “Bu sözlükler bilhassa çocuklarımızın hem aruz eğitimine katkıda bulunmak hem de Arapça, Farsça kelimelerin Türkçe karşılıklarını ezberde tutabilecekleri hacimdeki bir eser vasıtasıyla öğrenmelerini sağlamak bakımından bir hayli dikkat çekicidir” (Kılıç, 2006: 66). Divan Edebiyatı’nda

doğrudan çocuklara hitap eden eserler de bulunmaktadır. Bu eserlerde çocukların nasıl davranmaları gerektiği anlatılmaktadır. *Hayriyye* ve *Lütfiyye* adlı eserler anlatılanlara örnektir. Ancak bu eserler çocuk edebiyatına dâhil edilmemişlerdir. “İki eserde de her ne kadar *amaç* çocuklara nasihat vermek olsa da bunlar çocuk edebiyatı gayesi ile yazılmamışlardır ve bir çocuğun anlayabileceği içerik ve dile sahip değillerdir” (Baş, 2015: 11). Adı geçen eserlerin dilleri bazı araştırmacılarca çocuklara uygun bulunmamış olsa da bu eserler çocuklar için yazılmışlardır. Bu sebeple bu eserler de çocuk edebiyatına dâhil edilmelidir.

Tanzimat ile birlikte çocuk edebiyatına yönelik çeviriler, Batı’daki eserleri edebiyatımıza kazandırmıştır. Yerli eserlerin verilmeye başlanması ile birlikte çocuk edebiyatımız zenginleşmiştir.

Çocuk edebiyatı eserlerinde biçimin yanında içerik de oldukça önemlidir. Biçim, içeriği destekler niteliktedir. “Hem lafız hem içerik, anlamlandırmada önemlidir. Biçim de içeriğe, anlama katkıda bulunur” (Uçan, 2017: 95). Çocuk edebiyatında üsluba, anlatım biçimine dikkat edilmelidir. Hedef kitlenin çocuklar olması, bu dikkati gerektirmektedir. Dolayısıyla bu da üslubu etkilemektedir. Bu durumda şu hususlara dikkat etmek gerekir: Çocuk edebiyatına yönelik eserlerde ne, nasıl anlatılmalıdır? Çocuklar için yazılan eserlerde her konuya yer vermek doğru değildir. Eserler belirli bir süzgeçten geçirilerek hazırlanmalıdır.

Edebiyat içinde çocuk edebiyatının, çocuk edebiyatı türleri içinde şiir türünün pedagojik bağlamda önemli bir yeri vardır. Çocuklar için hazırlanan şiirlerin birçok yararı bulunmaktadır. Bu sebeple şiir türüne gereken değer verilmelidir. “Geleceğimiz olan çocukların, eğitim-öğretim hayatında ve toplum içerisindeki konumunda duygu yönü ve dil becerileri gelişmiş, algıları yüksek, yaratıcı düşünme gücüne sahip olarak yetişmeleri için, çocuk edebiyatı içerisinde şiir bölümüne geniş bir yer verilmelidir” (Önkaş, 2009: 10).

Hasan Latif Sarıyüce çocuklara yönelik eserler de vermiştir. Çocuklar için yazdığı şiirler bu eserlerin içerisinde yer almaktadır. Araştırmada Hasan Latif Sarıyüce’nin şiirleri çocuk edebiyatı ve Türkçe öğretimi bağlamında incelenmiştir.

PROBLEM CÜMLESİ

Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirleri, çocuk edebiyatının temel niteliklerini taşımakta mıdır? Türkçe öğretiminde Hasan Latif Sarıyüce'nin şiirlerinden faydalanılabilir mi?

Alt Problemler

1. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerindeki ahenk unsurları nelerdir?
2. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinde hece ölçüsü kullanılmış mıdır?
3. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinde başlıklar içerikle uyumlu mudur?
4. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinin temaları TDÖP'teki temalarla uyumlu mudur?
5. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinin konusu çocuklara uygun mudur?
6. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinin dili ve anlatımı çocuklara uygun mudur?
7. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinde hangi değerler bulunmaktadır?
8. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinde hangi söz sanatları bulunmaktadır?
9. Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk şiirlerinde hangi söz varlığı unsurları bulunmaktadır?

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklar için yazdığı şiirleri çocuk edebiyatı ve Türkçe öğretimi bakımından incelemektir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Şiir türünün çocuklara pek çok katkısı vardır. Bu türün yazınsal bilincin oluşmasına ve gelişmesine katkısı yadsınamaz. Çocuklara okuma zevki, çocukluk çağında kazandırılmalıdır. Edebiyat çocukluk çağında sevdirebilir. Bunun yanında şiirin pedagojik bağlamda da çocuğun kişilik gelişimine katkısı büyüktür. Bu araştırma ile akademik incelemeye tabi tutulmuş çocuk şiirlerinin sayısının artırılması ve bu şiirlerle öğretim sürecine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca Hasan Latif Sarıyüce'nin şiirlerinin daha önce incelenmemiş olması da araştırmanın önemini artırmaktadır.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırma, Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklar için yazdığı 36 Şiiri kapsamaktadır. Şiirler; dize, ahenk unsurları, ölçü, başlık, tema, konu, dil ve anlatım, değerler ve söz sanatları bakımından incelenmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada doküman incelemesi yönteminden faydalanılmıŐtır. “Doküman incelemesi, araŐtırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189).

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk Şiirleri, örnekleme ise Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuklar için yazdığı 36 Şiirdir.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Araştırmada literatür taraması yapılmıştır. Çocuk edebiyatının tarihî seyri, Türkçe Dersi Öğretim Programı incelenmiş, çocuklara yönelik eserlerde bulunması gereken özellikler ile ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Toplanan veriler kullanılarak Hasan Latif Sarıyüce'nin Şiirleri incelenmiş ve yorumlanmıŐtır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK, ÇOCUKLUK VE ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK

Çocuk sözcüğüne her toplumda farklı anlamlar yüklenmiştir. Kimi toplumlar için bu dönem hemen geçmesi gereken bir dönemdir. Kimi toplumlar çocuğu kültürün taşıyıcısı bireyler olarak görmüştür. Her toplumda çocuğun tanımı ve yaş sınırı farklıdır. Çocukluğun yaş sınırı kesin değildir. Herkesçe kabul edilen ilk tanım ise şudur:

“İnsanlık tarihi boyunca ‘çocuk’ konusunda üzerinde uzlaşmış ilk tanım 20 Kasım 1989’da kabul edilen ve 2 Eylül 1990’da yürürlüğe giren *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*’nde yapılan tanımdır. Bu tanım ‘Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.’ (1. Madde). Sözleşme’nin başat özelliği on sekiz yaşına kadar çocuğu ‘çocuk’ kabul etmesidir” (Şirin, 2019: 21).

Çocuk ile çocukluk kavramları farklı anlamlar taşımaktadır. Çocuk sözcüğü somut bir varlığı ifade eder, çocukluk ise daha çok soyut anlamda kullanılır. “Çocuk insanlık tarihinin en başından beri var olan bir varlıkken, çocukluk 17. yüzyıl ve sonrasında inşa edilmiş toplumsal bir yaratıdır” (Özcan, 2017: 91).

Çocukluk her toplumda farklı algılanmıştır. Geçmişten günümüze toplumların çocukluğa bakış açıları karşılaştırıldığında birçok farklılık göze çarpmaktadır. Çocukluğun yaş sınırı, cinsiyet, toplumun yapısı ve kültürü, dinî inançlar, ekonomik durum gibi etkenler çocukluğa bakış açısını farklılaştırmıştır.

Geçmişte çocukluk döneminin yaş sınırı kesin değildir. Bazı toplumlarda daha düşük bir yaş sınırı görülürken bazı toplumlarda ise yaş sınırı görülmemektedir. Çünkü o toplumlarda çocukların özel ve anlamlı bir yeri yoktur. Çocukluk bir dönem olarak kabul edilmez. Bazı toplumlarda ise çocukluk yok sayılmaktadır. Bebeklikten doğrudan yetişkinliğe geçilmektedir. Her toplumun çocukluğa bakış açısının farklı olması, kapsayıcı bir açıklama yapmayı zorlaştırmaktadır. “Çocukluk, yalnızca biyolojik bir kategori olmayıp aynı zamanda toplumsal ve kültürel kökleri olan bir kavramdır. Tarih boyunca toplumlara göre farklı coğrafyalarda ve farklı zaman dilimlerinde oldukça değişik çocukluk algıları mevcut olup çocukluğun tüm toplumları kapsayan tek bir tanımını yapmak mümkün gibi görünmemektedir” (Dirican, 2018: 53).

Tarih boyunca çocuklara yönelik farklı tutum ve yaklaşımlar olmuştur. Bu yaklaşımlardan bazılarının çocuğa zararı da vardır. Örneğin bazı toplumlarda aileye çocuğu öldürme yetkisi bile verilmiştir. Farklı yaklaşımlar çocukların, öğrenme açısından kritik dönem olan çocukluk dönemlerini farklı yaşamalarına yol açmıştır. “Çocuğun toplumlar tarafından farklı addedilişi, kaderini de belirlemiştir. Haleften selefte dünya tarihinde nice çocuk, kölelikten özgürlüğe ve nihai *birey* olarak kabule doğru bir seyir göstermiştir” (Baş, 2015: 3). Batı ve Doğu uygarlıklarında çocuğa bakış açısı birbirinin zıddıdır. Doğu toplumlarında çocuğun özel bir yeri vardır. Batı’da ise çocuk ya tamamen göz ardı edilmiş ya da bebeklikten yetişkinliğe hızla geçiş yapan kişi olarak ifade edilmiştir. “Çocuklar içinde buldukları gelişim dönemini yaşamak yerine yetişkinliğe hazırlanmaya çalışmak, yetişkinlerle iç içe olmak zorunda kalmışlardır. Bu sebeple çocukluk dikkate değer bir dönem değil, sadece bir geçiş dönemi olarak kendini göstermiştir” (Özcan, 2017: 95). Bu bakış açısı nedeniyle çocukluk döneminde yaşlarının gereğini yerine getiremeyen çocuklar, eksik yetişkinler olarak hayata atılmışlardır.

Farklı toplumlarda, değişkenlerin çocuğa ve çocukluğa bakış açısını etkileyişini incelemekte fayda vardır. Özellikle dünyanın kültür bakımından iki farklı kutbu olan Doğu ve Batı medeniyetlerinin çocuğa bakış açıları farklılık göstermektedir.

1.1.1. Batı’da Çocukluk

Batı dünyasında çocukluk kavramı sanayi devrimiyle oluşmaya başlamıştır. Antik Çağ’dan sanayi devrimine kadar çocukluk anlamsız, çocuk ise gereksiz görülmüştür. Çocuk dışlanmıştır. Çocuklar, duyguları olan bir canlıdan çok bir eşya muamelesi görmüştür. “Geleneksel çocukluğu savunan çocuk araştırmacıları, çocuğun yetişkin gibi büyümesini isterler. Bu yoruma göre, çocuk, yetişkinin istediği biçimde eğitilmesi ve kalıplanması gereken bir nesnedir” (Şirin, 2019: 24). Soyun devamı olması, kültürün çocukla aktarılacak olması çocuk kavramına önem verilmesini sağlamıştır. Antik Çağ’da, Batı toplumlarında çocuk olmayı zorlaştıran birçok etken vardır. Toplumun erkek egemen yapısı, kız-erkek eşitsizliği, ekonomik yetersizlik gibi etkenler çocuklar için hayatı zorlaştırıcı etkenlerdir. Batı toplumlarında erkek egemen bir anlayışın hüküm sürmesi ve aileye insan haklarına aykırı serbestlikler tanınması birçok olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. “Yunan toplumlarında doğmadan önce ya da doğumlarından sonra istenmeyen çocukların ise aile reisi olan babanın kararıyla terk edildiği görülmektedir. Baba, çocuğunu hastalıklı, özürlü, kız-erkek çocuk arasında yapılan ayırım ya da doğan çocuğa bakacak durumunun olmaması gibi sebeplerle terk edebilirdi” (Erdemir ve

Erdemir, 2012: 645). Batı'da çocuğun hasta yahut özürlü olarak dünyaya gelmesi, terk edilmesi için yeterli bir neden olarak görülmüştür. Bu konuda Roma toplumu, Yunan toplumundan daha zalim davranmış, ailede tüm yetkileri elinde bulunduran babaya acımasız yetkiler vermiştir. “Babanın ailenin reisi olarak çocuğunu öldürme hakkı dahi vardı. Örneğin Roma'da babalar çocuklarını istedikleri gibi cezalandırır, satabilir, sakatlayabilir hatta öldürebilirdi” (Karaca, 2013: 14).

Antik Çağ'da Roma'nın çocukluğa bakış açısında ikilem göze çarpmaktadır. Roma toplumu özellikle erkek çocuklarını gücün bir sembolü olarak görmüştür. “Roma toplumu için çocuk önemli bir varlıktı. Roma ailesinde çocuk sahibi olmak genişlemenin ve güçlenmenin bir sembolü olarak görülmüştür. Romulus ve Remus adındaki ikiz erkek çocukların Roma'nın kuruluş efsanesinde vurgulanması bir şehrin doğuşunun bir nesille birlikte gerçekleştiğini ortaya koymaktadır” (Erdemir ve Erdemir, 2012: 649).

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak şöyle bir yorum yapmak mümkündür: Romalılar çocuğa neslin devamı, örf ve geleneklerin taşıyıcısı olduğu için çok önem vermişler; bununla beraber babaya da çocuklarını terk etme, sakat bırakma ve öldürme yetkisi vermişlerdir. Romalılar için çocuk çok kıymetli bir eşyadır.

Orta Çağ'da çocuklar açısından olumsuz durumlar devam etmiştir. Orta Çağ'da da bilinen bir çocuk sınıfı yoktur. Diğer toplumların aksine küçük insanlar, bebekliklerini yaşadıkdan sonra çocuk olmadan yetişkin bireyler oluyorlardı. Çocukluğun yok sayıldığı bu durumda bebeklik yaşı artırılmış, yetişkinlik yaşı aşağı çekilmişti. “Çocuğun yedi yaşına kadar süren bir bebeklik dönemi vardı, çocuk bu yaştan itibaren doğrudan yetişkinlerin dünyasına giriyordu. Dolayısıyla ortaçağda çocuklar minyatür yetişkinler olarak görülüyordu” (Onur, 2005: 99). Orta Çağ'da çocukluk kavramı olmadığı için çocuk giysileri de yoktur. “Önceki yüzyıllarda yetişkinler dünyasında çocuk ‘marjinal bir figür’ kabul edilirdi. 18. yüzyıla kadar çocuklar yetişkinlere bağımlı ve ‘eksik yetişkin’ görüldükleri için giysileri bile yetişkinlerin benzeriydi” (Şirin, 2019: 22).

Çocukluğun hiçe sayılması bebeklikten çıkmış çocukların yetişkin bireyler olarak görülmesine neden olmuştur. Çocukluk diye bir dönem olmayınca çocuğa özgü oyuncaklar, giysiler de yoktur. Çocuk ruhu, çocuğa göre yaklaşım, çocuğun kırılğan yapısı da yok sayılmıştır. Bebeklik döneminin sonları yetişkinliğe geçiş evresidir. “Çocukluğun yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak görülmesi, çocukluğun kendine özgü doğasına değer verilmemesine sebep olmuştur. Bu sebeple çocuklar, bebeklikten çıkar

çıkamaz minyatür yetişkinler olarak görülmeye başlanmıştır. Toplum algısında bebeklik ve yetişkinlik arasında bir geçiş döneminin olmaması, onların ‘küçük yetişkinler’ olarak görülmesine neden olmuştur” (Özcan, 2017: 95).

Aynı konuda şu ifadeler de kullanmıştır: “Batı’da ortaçağ (VI. yüzyıl ile XV. yüzyıl) boyunca çocukluk, insan yaşamının kendine özgü bir dönemi olarak görülüyor; bebeklikten çıkan çocuğun minyatür bir yetişkin olduğu kabul ediliyordu. Çocuğun incinebilirliği bilinse bile ayrı ve farklı bir çocukluk olduğu görüşü yoktu” (Onur, 2005: 99).

Çocukluk dönemi olmayınca çocuklara özgü oyuncaklar ve giysiler de yoktur. Çocuklar yetişkinlerin giydikleri elbiselerin küçük bedenlerini giymişlerdir. “Kadınlarla çocukların benzer yönlerinden biri de her iki sınıfın da giyim tarzlarının benzemesidir. Hem kadınlar hem de çocuklar kullanış yönünden rahat olmayan süslü giysiler giymektedirler. Hoşa gidebilmek için hoş görünen kıyafetler giymek, her iki sınıfın da ortak özelliğidir” (Karaca, 2013: 13). Çocuklar içinde buldukları yaşın gereği olan hareketliliği bu giysiler içinde yerine getirememektedirler. Bu da çocuklar açısından sıkıntılı bir durumdur.

Orta Çağ’da günümüzdekine benzer bir çocuk-aile ilişkisi yoktu. Aile içinde sağlıklı iletişim kurulmamaktaydı. Toplum nezdinde değersiz olan kadın, annelik rolüne de bürünememekteydi. Çocuk ile aile arasında bağ kurulamamasının birçok nedeni vardır. Zamanın tıp biliminin çok geride olması, eğitim koşulları, dinî kaideler, çocuğun yetiştirilmesinin hem maddi hem manevi götürüleri vb. nedenler bağ kurmak önünde birer engel teşkil etmekteydi. Çocuk ile aile arasındaki bağın zayıf olmasının nedenleri incelendiğinde başta zamanın tıbbi yetersizlikleri gelmektedir. Günümüzde bilinen hastalıkların tedavisi o dönemde bilinmemektedir. 2019 yılının son zamanlarında ortaya çıkan korona virüsü bütün insanlığı nasıl çaresiz bıraktıysa –tedavi yönteminin bulunmasındaki zorluklar, aşılarda güvenirliliği ve yan etkileri, mutasyonları- geçmiş çağlarda yaşayan insanlar her bir hastalık karşısında çaresiz duruma düşmüşlerdir. Beden ve sağlık açısından daha zayıf olan bebekler ise bu hastalıklardan en çok zararı gören kesim olmuştur. Bebeklerin erkenden ölümü, aileler için bir yıkım olmuş ve bir müddet sonra aileler yeni doğan bebeklerine bağlanmaktan kaçınmışlardır. “Anne-babalar ve çocuk arasındaki duygusal bağın gelişmemesi birkaç sebeple açıklanabilir. Birincisi, erken yaşta ölüm oranının yüksek olmasıdır. Bu dönemde, yeni doğan bir bebeğin ileriki yaşlara gelebilmesi çok küçük bir ihtimaldi. Erken yaşta çocuk ölümleri bu kadar sık

karşılanan bir durum olduğu için toplumda çok normal karşılanmaktaydı” (Özcan, 2017: 96).

Aileler ölme riski yüksek olan bebeklerine duygusal anlamda bağlanamadıkları için bebek yaşasa da bebekle gereken duygusal bağ kurulamamıştır. “Orta Çağ’da çocukluk fikrinin oluşmamasında bir başka etken de çocuk ölümlerinin çok olması nedeniyle ailelerin çocuğu benimseyememeleridir” (Karaca, 2013: 14).

Anne-baba ve çocuk arasında bağ kurulamamasının bir diğer nedeni de çocuk yetiştirmek için verilen emektir. Bir bebeğin maddi, manevi ihtiyaçları ile ilgilenmek ve çocuğu en güzel şekilde yetiştirmeye gayret etmek; çok büyük ilgi ve sabır gerektiren bir durumdur. Orta Çağ’da bebeklerin erken ölümleri bu çabayı boşa çıkardığından aileler bebekleri ile ilgilenmeyi bırakmışlardır. Bebeklerin erkenden ölüm sebeplerinden biri de ailelerin ilgisiz davranmaları olmuştur.

Orta Çağ’da çocuğun sırtına yüklenmiş ağır bir yük vardır. Hz. Âdem’in işlediği belirtilen ilk günah, çocuklara mâl edilmiştir. Bu kavram *İslam Ansiklopedisi*’nde şöyle geçmektedir: “Hıristiyanlık’ta, Hz. Âdem ile Hz. Havvâ’nın cennette ‘yasak meyve’den yemek suretiyle işlediklerine ve nesilden nesile bütün insanlığa intikal ettiğine inanılan suç” (Tümer, 1991: 496).

İlk günah ya da aslı günahın ayrıntılı açıklaması ise şu şekildedir:

“Her insan Âdem’in suçundan bir miktar taşımakta ve bu suç nesilden nesile geçmektedir. İnsanlığı bu suçtan kurtaran ise Hz. İsa’dır. Her doğan çocuk vaftiz olmadığı müddetçe suçludur (Romalılar’a Mektup 5/ 12-2 1). Gerçekte Pavlus’un bu yorumu Tevrat’tan kaynaklanmaktadır. Tevrat’a göre topraktan yaratılan ve Mezopotamya bölgesinde bulunduğu tahmin edilen Aden (NDB, s. 208-209) mevkiindeki bahçede (cennet) oturan Âdem’in iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemesi yasaklanmış, yediği takdirde ölümlü bir varlık olacağı ve kötülöklere dalacağı kendisine bildirilmiştir. Fakat yılan Havvâ’yı, onun vasıtasıyla da Âdem’i kandırarak yasak meyveden yemelerine sebep olmuş, böylece ilk günah işlenmiştir (Tekvîn, 2/ 7-25; 3/ 1-24). Hıristiyanlığa göre Âdem ile Havvâ’nın soyundan gelen bütün insanların irsiyetten dolayı bu suça iştirak ettikleri kabul edilmiş ve cezalandırılacaklarına inanılmıştır. Meryem’in rahminde İsa’ya hulûl eden Tanrı günahsız olan kendi oğlunu göndermiş, o da bu günaha kefarete olmak üzere çarşıta can vermiştir. İnsanlar ise vaftiz olmak suretiyle aslı günahı kurtulmuş olacaklardır” (Tümer, 1991: 496).

İlk günah inanişına göre dünyaya gelen her insan günahkâr ve suçludur. Vaftiz olunarak bu günahı arınmak gerekir. İlk günah inanişinin yaygın olduğu Orta Çağ’da çocuklar ilk günahın suçlularıdır. Vaftiz edilseler dâhi zihinlerde çocuklar bu günahı kurtulamamışlardır. Bu isnat sebebi ile türlü olumsuzluklarla karşılaşmışlardır. Dayak yeme, dışlanma gibi tepkiler almışlardır. İslam dünyasındaki suçun şahsiliği, kimsenin başkasının hatası yüzünden sorumlu tutulamayacağı kuralı, o dönem Avrupa’da geçerli değildir. İslam dinindeki inanç sisteminde böyle bir inanış da yoktur. İslamiyet’e göre Hz.

Âdem yasak meyveyi yedikten sonra dünyaya sürgün edilmiş, ettiği tövbeler sonucunda affedilmiştir. Ayrıca kendisine peygamberlik de verilmiştir.

Avrupalılar ilk günahı çocuklara yüklemişlerdir. Çocukların suçlu ve günahkâr sayılmaları toplumda haksız tutumlara maruz kalmalarına sebep olmuştur. “Ortaçağ’da çocukluk olgusu, günahkârlık ve edepsizlik üzerine inşa edilmiştir. Çocuklar işe yaramaz; sürekli denetlenmesi gereken, zayıf varlıklar olarak görülmüşlerdir” (Özcan, 2017: 97).

Çocukların günahkâr ve suçlu sayılmaları ailelerin çocuklara olan tutumlarını da etkilemiştir. “Çocukların dinsiz ve kötü sayılmaları, ailelerinin onlara karşı davranışlarını ve duygularını ister istemez etkilemiştir” (Özcan, 2017: 97). Aileler vaftizi ilk günahattan kurtulmak için bir çözüm olarak yeterli görmemişler ve farklı çözümler üretmişlerdir. Fiziki şiddet bunlardan biridir. Zaten ilk günahın haksız suçluluğu altında ruhsal bunalımlar yaşayan çocuklar bedenlen de zarar görmüşlerdir. “Çocukların daha doğuştan günahkâr bir bedenle doğduğuna inanılır ve böylece çocuklar dinin yaptırımları altında ezilmeye başlarlar. Çünkü günahkâr doğan çocuğun içindeki kötülüklerin temizlenebilmesi için dövülmesi gerekir” (Karaca, 2013: 22).

Orta Çağ’da çocuklara verilen eğitim, günümüzdeki eğitimden büyük farklılıklar göstermektedir. O çağda bildiğimiz manada bir eğitimden söz edilememektedir. Çocukların, çocukluklarını doyasıya yaşayacakları ve bu zaman diliminde geleceğe hazırlanabilecekleri bir sistemden söz etmek mümkün değildir. “Orta Çağ döneminde, bugünkü anlamıyla bir eğitim anlayışı yoktur. Eğitimin çocuklar açısından en önemli işlevi onları yetişkinliğe hazırlamaktır” (Özcan, 2017: 109). Ayrıca o dönemde çıraklık eğitimi de çok önemlidir. “Çıraklık, Orta Çağ döneminin en yaygın eğitim biçimidir. Çocukların hızlı bir şekilde yetişkin hayatına adım atmaları amaç edinildiğinden çıraklık yoluyla mesleki ve yaşama dair bilgileri tecrübe yoluyla elde etmeleri beklenmiştir” (Özcan, 2017: 109).

Orta Çağ’da her çocuğun kolayca ulaşabileceği bir eğitim kurumu bulunmamaktaydı. Zengin ve asil ailelerin çocukları yeterli eğitim alabilirken maddi durumu yetersiz olanlar ise eğitim sisteminin dışında kalmaktaydı. Bu duruma ek olarak cinsiyet de eğitim almakta önemli bir etkendi. Orta Çağ’da kız çocuklarına verilecek eğitim gereksiz görülmekteydi. “Kızlar zaten gelecekte anneleri gibi ev işleri ile uğraşarak, çocuklarıyla ilgileneceklerdir. Bu durumda onlara okuma yazma öğretmek,

temel okul bilgisi vermek gereksiz görülmektedir. Ayrıca nasılsa evlenip gidecekler ve eve maddi olarak bir katkıları olmayacaktır” (Özcan, 2017: 99-100).

Orta Çağ zihniyeti çocukları olumsuz etkilemiştir. Sanayi devrimi ile değişen sosyal ve ekonomik hayat, çocuklar açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Sanayi devrimi ile kaba güçle yapılması gereken iş gücünün azalması sonucu çalışanların mesai saatleri azalmıştır. Çalışanlar daha az saat çalışarak kendilerine ve ailelerine zaman ayırabilir hâle gelmişlerdir. “Sanayinin gelişmesinin bir sonucu olan makineleşme, büyük ölçüde eskiye oranla insan gücüne duyulan ihtiyacı azaltmıştır. Bu şekilde uzun çalışma saatleri kısalmış ve insanların hem kendilerine hem ailelerine ayıracakları boş zamanları olmuştur. Aileler, çocuklarıyla ilgilenecek zamana sahip olmuşlar ve bu çocuk ihmallerinin önüne geçilmesine zemin hazırlamıştır” (Özcan, 2017: 111-112).

Çocuklar sanayi devrimi sayesinde ailelerine kavuşmuşlardır. Sanayi çarklarının hızla dönmesi ekonomik bolluğu beraberinde getirmiş, üretim giderek artmıştır. Bunların sonucunda sadece beden gücüyle çalışan işçilerin yerine nitelikli işçilere ihtiyaç duyulmuştur. Nitelikli işçilerin yetiştirilmesinde usta-çırak eğitimi yetersiz kaldığı için çocukların nitelikli olarak yetiştirilecekleri kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. “Batı’da, sanayi toplumunun eğitim anlayışında, faydacı bir amaç görülmüştür. Batılı ülkeler, üretimdeki işçi açıklarını karşılamak için *okul* açmışlardır diyebiliriz” (Uçan, 2016: 97).

O döneme kadar yetişme dönemleri içinde görülmeyen çocukluk dönemi giderek önem kazanmıştır. Toplumdaki devrim niteliğindeki gelişmeler nitelikli insan gücüne olan ihtiyacı artırınca iyi eğitilmiş ve yetiştirilmiş, bilinçli işçilere olan ihtiyaç, okulu devreye sokmuştur. Okul da çocukluğa büyük katkılar sağlamıştır. “Okul bir anlamda çocukluk sınıfının oluşmasını zorunlu kılmıştır” (Karaca, 2013: 18).

Okul kurumu ile uzayan çocukluğun süresi, sanayi devrimi ile artan üretim toplumun zihinsel değişimini hızlandırmıştır. “19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan *modernleşme* ve *yenileşme* hareketleri, çocuğu yetişkinden ayrı bir varlık kabul etme anlayışının doğmasına neden olmuştur” (Şirin, 2019: 33). Göz ardı edilen çocukluğun toplumsal açıdan bir karakteri oluşmaya başlamıştır. Çocuklar için eğitim kurumlarının yanında oyuncakların ve giysilerin üretildiği görülmüştür. Artık çocuklar süslü giysiler yerine kendilerine özgü giysiler giymeye başlamışlardır.

Günümüze kadar gelen süreçte çocukluk, büyük kazanımlar elde etmiştir. Kendi kültürünün oluşması ile toplum hayatının ve gelişim çağlarının ayrılmaz bir parçasına

dönüşmüştür. Çocukluk dönemi, Batı'daki kapitalist sistem için de büyük bir pazar olarak görülmüştür. Artık çocuklar için oyuncak ve giysiler üreten fabrikalar vardır. Çocukları kendine çeken kanallar, siteler ve yayınlar bulunmaktadır.

1.1.2. Doğu'da Çocukluk

Dünyanın farklı bölgelerindeki gelişim süreçleri incelendiğinde toplumların aynı zaman diliminde aynı gelişim düzeyinde olmadıkları görülmektedir. Aynı varlığa ya da kavrama aynı değeri atfetmedikleri, bir toplum için değerli ve önemli olanın diğer toplum için değersiz ve önemsiz olabildiği görülmektedir. Pek çok meselede olduğu gibi Batı'nın ve Doğu'nun çocuğa verdiği değer de farklıdır. Batı'da çeşitli nedenlerle değersizleştirilen çocuk, Doğu'da hem gerektiği değeri görmüş hem de çocuğun hakları teminat altına alınmıştır. Özellikle Türklerin çocuğa yaklaşımı incelendiğinde eski dönemlerden günümüze çocuğa gereken değer verildiği görülmektedir. “Eski Türklerde çocuk, aile hukuku açısından önemlidir. Çünkü çocuk, ailenin devam etmesindeki en önemli faktörlerden biridir” (Mandaloğlu, 2013: 138).

Çocuğun; ailenin ve neslin devamı olarak görülmesi, kültürün ve törenin taşıyıcısı olması, çocuğa verilen değer temel sebeplerindendir. “Türk toplumunda çocuk, aile, toplum ve hatta devlet için geleceğin teminatı olarak görüldüğünden, Türk sosyal hayatının gözbebeği ve varoluşun odak noktasıdır” (Yalçın ve Şengül, 2004: 210).

Türklerde çocuğa önem verilmektedir. Batı'da olduğu gibi çocuğun ikinci planda olması, aile reisi tarafından sakat bırakılması ya da öldürülmesi söz konusu değildir. Aksine çocukların çeşitli hakları vardır ve bu haklar koruma altına alınmıştır. “Sonuç olarak; Türklerde çocuklar töreye göre bazı haklara sahip olmuşlar, töre hükümleri çocukların haklarını teminat altına almıştır” (Mandaloğlu, 2013: 145).

Çocuk etkisiz bir varlık değildir. Türkler çocuğa gereken değeri vermişler ve çocukların haklarını korumuşlardır. Ancak çocukların da sorumlulukları vardır. Kendilerine verilen görevleri eksiksiz yerine getirmek zorundadırlar. Çocuk, anne ve babasına saygı göstermek zorundadır; çocuğun, ailesinden kopması mümkün değildir. Ailenin devamını sağladıkları için özellikle erkek çocukların büyüklerine karşı hem onlar hayatta iken hem de öldükten sonra sorumlulukları vardır. “Çocuk ailenin en büyük teminatıdır. Özellikle erkek çocuklar ailelerine saygı göstermek, ailelerini dinlemek, aile için çalışmak, güçsüz kaldıklarında anne ve babaya bakmak, anne baba öldüğünde cenaze

törenlerini yapmak, ölünün arkasından sunularda bulunmak mecburiyetindedir” (Erkanal, 2001: 121).

Türklerde erkek çocuk her zaman bir adım öndedir. Toplumunun erkek egemen bir yapıda olması da erkekleri öncelmiştir. “Türk toplumunda özellikle erkek çocuğa, babanın yerini tutacak olan yiğit gözüyle bakılır. Ata-erkil bir toplum olan Türklerde, aile reisi olan **babanın** yerine **oğlan** geçeceği düşünüldüğü için oğul, ailede merkezdedir” (Yalçın ve Şengül, 2004: 211).

Türklerin savaşçı yapısı sebebiyle cinsiyetler arasında güce dayalı rol dağılımı görülmektedir. Savaşçı toplumlarda erkekler ön planda oldukları için erkeklere daha fazla önem atfedilmiştir. “Çocuk Türk toplumunda bir ihtiyaçtır. Genellikle göçebe bir toplum olan Türklerin tarihsel süreçte çocuğa, özellikle de savaşçılık niteliğine sahip erkek çocuğa, her zaman ihtiyacı olmuştur” (Yalçın ve Şengül, 2004: 210). Doğu toplumlarında savaşın ön planda olması bazı durumlarda kadınların da savaşçı olarak yetiştirilmelerine neden olmuştur. Batı Asya’da yaşamış olan Sarmatlarda bu durum göze çarpmaktadır. “Klasik kaynaklara göre kadınları, ata biniyorlar, erkeklerle birlikte veya erkeksiz olarak savaşa gidiyorlardı. Elbiseleri de erkeklerinki gibi idi. Bunun için kadınlara saygı duyuluyordu” (Ögel, 2019: 134).

Türklerde çocuğa bakış açısını destanlarda ve *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde görmek mümkündür. “İslamiyet öncesi Türk destanları incelendiğinde kadının ve çocuğun önemli bir konuma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Destanlarda çocuklardan söz edilmekte ancak yetişkinlik dünyasına adım atana kadar çocuklara ad verilmemektedir” (Karaca, 2013: 27). Kız çocuklarıyla ilgili şu bilgi de verilmiştir: “Dede Korkut hikâyelerinde kız çocukların da erkek çocuklar gibi at binip, kılıç kuşandıkları dikkatleri çekmektedir” (Karaca, 2013: 28). Türklerde kız ya da erkek olsun her çocuk özeldir. “Dede Korkut Hikâyeleri’nin kurucusu olan Türk’ün ortak vicdanında ve ortak aklında, çocuk, küçücük de olsa onurlu bir kişiliğe ve olgunluğa sahip olarak karşımıza çıkar” (Yalçın ve Şengül, 2004: 211).

Batı toplumlarında hastalıklı, sakat çocuklar babanın iradesine göre terk edilmekte ya da öldürülmekteydi. İlk günah sebebiyle fiziki ve ruhi şiddete maruz kalmakta, dışlanmakta ve ezilmekteydi. *Dede Korkut Hikâyeleri*’ndeki öğretisi bu davranışa şiddetle karşı çıkmaktadır. Hikâyelerin birinde geçen ezilmiş ve dışlanmış karakter Tepegöz örneğiyle bu durumun acı sonuçları göz önüne serilmektedir. Dışlanan Tepegöz toplumun

başına bela olmaktadır. “Tepegöz, ezilen insanın topluma olan düşmanlığını yansıtan bir tiptir. Bu tip, daha doğmadan garip bir nesne içindeyken Oğuz beylerince tekmelenir, taşlanır ve ezildikçe de büyür. Tepegöz, ezilerek ve şiddete maruz kalarak doğduğu için, her zaman şiddeti bilinçaltında beslemiştir” (Yalçın ve Şengül, 2004: 214).

Doğu’da yaşamış diğer bir toplum olan Perslerde çocuk güç sembolüdür. Perslerin toplumsal özellikleri sebebiyle çocuk sayısı güçle doğru orantılıdır. “Antikçağda Perslerde de çocukların sayısı bir güç belirtisi olarak görülmekteydi. Perslerin gelenek ve göreneklerinde kişilerin toplumdaki değeri çocukların sayısı ile de ölçülmekteydi” (Erdemir ve Erdemir, 2012: 650).

Arapların çocuğa bakış açısı farklılık göstermektedir. Arapların yaşadıkları coğrafya ve koşullar birçok toplumdaki gibi farklıdır. Çöl şartları Arapların yaşam tarzlarını şekillendiren unsurlardan biri olmuştur. İslamiyet’e kadar Arapların çocuğa bakış açılarında acımasız bir eşitsizlik göze çarpmaktadır. Cahiliye Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde erkek çocuklarına büyük değer verilirken kız çocuklarının diri diri gömüldüğü bilinmektedir. Ortaçağ Avrupa’sı ile benzerlikleri olan bu dönem İslamiyet ile birlikte sona ermiştir ve çocuk hak ettiği değeri görmüştür. Cahiliye Dönemi ile ortak birçok noktası olan Avrupa ile İslamiyet sonrası Müslüman dünyasının çocuğa bakış açıları birbirine zıttır. İlk günah isnadıyla çocuklara zulmeden Batı’nın karşısında bu inancı şiddetle reddeden Doğu bulunmaktadır. “Batı’da Hıristiyanlık dini etrafında çocuğun ilk günahın taşıyıcısı olarak kabul edildiği dikkatleri çekerken İslamiyet’te çocuklar ergenlik dönemine kadar saf ve günahsız kabul edilir” (Karaca, 2013: 26).

İslamiyet’te çocukluktan çıkışın çeşitli işaretleri bulunmaktadır. Bu işaretler kızlarda ve erkeklerde farklılık göstermektedir. İşaretler her bireyde aynı yaşlarda görülmemektedir. Hatta toplumsal farklılıklar bile dikkat çekicidir. Örneğin sıcak iklimlerde yaşayan çocuklar daha erken yaşlarda ergenliğe girmektedirler. Genel anlamda İslami anlayışta ergenliğin başlangıcı, çocukluğun sonu demektir. Bireysel ve bedensel farklılıklar sebebiyle her çocukta ergenlik belirtileri farklı zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple bu çocuklar için yaş sınırı da bulunmaktadır. “İslam hukukuna göre, çocukluk fiziksel olgunluk ve çocuğun kendi ilişki hareketlerini kontrol etmeye başlaması ile sona erer. Fiziksel olgunluk işaretlerinin olmaması durumunda ise genellikle 15 yaş hem erkekler hem kızlar için çocukluk ile yetişkinlik arasındaki sınırı belirlemektedir.” (Gıl’adı, 2000: 109).

İslamiyet'i kabul ederek aile kurumunu daha da güçlendiren Türkler dünya tarihini etkilemeye devam etmişlerdir. İslamiyet'in kabulünden sonra geçiş dönemi özelliklerini *Dede Korkut Hikâyeleri'nde* görmekteyiz. Çocuklar geleceğin yetişkinleri, olarak görülmüştür. Bu nedenle çocukların eğitimine önem verilmiştir. Çocuklara verilen ilk eğitimin din eğitimi olması oldukça önemlidir. “Öğretim başlığı altında ele alınabilecek ilk konu evde verilen din eğitimidir. Özellikle Osmanlı dönemi anı yazarları 4 yaşından sonra evde anne-babaları ya da eve gelen bir hoca tarafından kendilerine Kur'an okumanın öğretildiğini ve dini kurallar konusunda uyarıların bu yaştan sonra daha da ciddiyet kazandığını ifade etmektedir” (Ahioğlu ve Lindberg, 2012: 46).

Çocuklara verilen ilk eğitim için düzenlenen merasime âmin alayı denmektedir. “Bed'-i Besmele törenleri, perşembe veya pazartesi günleri yapılırdı. Törene mektepteki diğer çocuklar da katılırdı, edilen dualara *âmîn* dedikleri için bu çocukların oluşturduğu topluluğa *âmîn alayı* adı verilirdi” (Keskin, 2010: 150). İlk eğitimin merasimle kutlanması, çocuk eğitimine verilen önemi ve değeri de göstermektedir. İlk eğitimden sonra çocuklar için verilecek eğitimler daha bir önem kazanmaktadır. “Anılardan Osmanlı döneminde okula başlama yaşının ‘4 yaş 4 ay 4 gün’ biçiminde tanımlandığı görülmektedir” (Ahioğlu ve Lindberg, 2012: 47).

İlk eğitimden yaklaşık iki yıl sonra da çocukluktan çıkış gelmektedir.

“Anılarda her iki cinsiyetten çocukların da 6 yaşına kadar ‘çocuk’ olarak tanımlandığı; örneğin erkek çocukların 6 yaşından önce anneleri ile birlikte kadınlara özel hamamlara giderken, bu yaştan sonra ‘erkek’ oldukları gerekçesi ile bu hamamlara kabul edilmedikleri anlaşılmaktadır. Aynı yaş sınırının kız çocukları için de geçerli olduğu, kızların 6 yaşından sonra ev işlerinde annelerine yardım ettikleri, özellikle anne-babanın evde olmadığı zamanlarda küçük kardeşlerinin bakım sorumluluğunu aldıkları görülmektedir” (Ahioğlu ve Lindberg, 2012: 46).

Osmanlı döneminde çocukluğa ait giysilerin bulunmaması Batı ile benzerlik göstermektedir. Osmanlı döneminde çocukların günümüzdeki gibi giysileri yoktur. Çocuklar büyüklerin giydikleri elbiselerin küçük hâlini giymişlerdir. “Osmanlı'da çocukluğun bir sınıf olarak ortaya çıkışını çocukların giydiği kıyafetlerdeki değişimden ortaya koymak mümkündür. Batı'da olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de çocuklar büyüklerin giydiği kıyafetlerin küçültülmüşünü giymekteydiler” (Karaca, 2013: 31).

Osmanlı'dan sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile çocuklara verilen eğitim daha da sistematikleşmiştir. “Cumhuriyet Dönemi çocuk anlayışındaki değişimin merkez üssü eğitim sistemidir. 1919-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesiyle yayımlanan 17 çocuk dergisi ve gazetesi incelendiğinde, ‘iradeli insan tipi’nin inşasına Cumhuriyet

Dönemi'nde de devam edildiği görülür. Bu inşa sürecinde çocuk yine 'küçük adam ve küçük hanım'dır. İdealize erkek ve kız çocuğu yetiştirmeye ağırlık verilir" (Şirin, 2019: 126).

Eğitim ve öğretim süresinin uzaması ile çocukluğun süresi de uzamıştır. Dünyada üretimin iyice arttığı bu dönemde çocukluk kendi başına bir değer olmuştur. Çocuğun hızla değişen ve gelişen dünyanın gereklerine göre eğitilmesi gerekmektedir. Çocuğun en iyi şekilde yetiştirilmesi için kullanılan yöntemlerden biri de edebiyattır.

1.2. ÇOCUK EDEBİYATI

Değişen ve gelişen dünyada yarımın yetişkinleri sayılan çocukların dönemin şartlarına uygun olarak yetiştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çocuklar dönemin şartlarına uygun yetiştirilmelidir. Devraldıkları sistemi devam ettirmeli ve geliştirmelidirler. Geçmiş kuşaklardan edindikleri kültürü, kendilerinden sonraki nesillere aktarmalı ve tüm bunları yaparken onları insan yapan değerleri (sevgi, saygı, hoşgörü vb.) de aktarmalıdır. Çocuklar yukarıda sayılan durumların birçoğunu ailelerinden ve okuldan öğrenebilirler. Bu öğrenme (eğitim-öğretim) aşamasında öğrenmelerine yardımcı unsurlara da ihtiyaç duyulmuştur. Öğrenmelerinin yardımcılarından biri de edebiyat olmuştur. Edebiyatın tanımı şöyledir: "Edebiyat, dille oluşturulan bir sanattır" (Sever, 2019: 31). Edebiyatla ilgili bir diğer tanım da şu şekildedir: "Edebiyat, gündelik dilin üstünde bir çokanlamlılığı içerir, hissettirir, düşündürür; anlayıp da anlatamadıklarımızı dile getirir. Başka bir deyişle edebiyat, güzel sanatlar arasında yer alan bir çalışmanın adıdır" (Uçan, 2018: 108).

Edebiyat ve terbiye bağlantılıdır. "Edebiyat Arapça *edeb* kelimesinden gelir. Edebi terbiye, naziklik, usluluk anlamındadır. Bu durumda çocuk edebiyatı da *terbiye* sürecinin belirleyicilerinden biri olmaktadır. Terbiye bir yönü ile eğitimidir" (Baş, 2015: 5).

Edebiyat yaşamı anlamlandırmaya katkı sağlar. "Edebiyat, yaşamın bütünlüğü ve anlamı hakkında bir anlayışa kavuşmamızı sağlar" (Lukens, R., Smith, J. ve Coffel, C., 2021: 5). Eğitim ile edebiyat iç içedir. "Çocuk edebiyatını Türkçe öğretimi açısından bağlayıcı kılan en önemli husus ise, edebiyat ve eğitim arasındaki köprünün fark edilme eşliğidir. Edebiyatsız bir eğitim düşünülemez" (Baş, 2015: 5).

Edebiyat, eğitimde önemli bir yardımcı durumundadır. Edebiyat ile çocuklara söz varlığı, değerler, erdemler, toplu yaşama kültürü gibi birçok konu aktarılabilir. Çocukların yetiştirilmesi söz konusu olduğunda edebiyatın içinde ancak edebiyattan

farklı bir alan, yani çocuk edebiyatı ortaya çıkmıştır. “Çocuk edebiyatı ürünleri, hedef kitlesi olan çocuğun yaşamını zenginleştirmek, estetik zevkini geliştirmek ve ona pek çok konuda önemli bilgiler ve farkındalıklar sağlamak amacıyla ortaya çıkar” (Akdağ ve Uçan, 2020: 597).

Çocuklar için eser yazmak zor bir iştir. Çocukların dünyasına ulaşmak kolay gibi görünse de çocuğa göre yazabilmek bilgi ve emek gerektirir. “Çocuk edebiyatı, yetişkin edebiyatından daha büyük ustalık ve titizlik gerektirir” (Şirin, 2015: 28). Çocuk edebiyatında çocuk gerçekliği ön plandadır. “Çocuk edebiyatı ile edebiyat arasındaki ayırımın temel nedeni ise çocuğun yetişkinden farklı algılama biçimine sahip olmasıdır. ‘Çocuk gerçekliği’ çocuk dünyasına özgü dil, konu, algılama ve duyarlılıkları yansıtır” (Şirin, 2019: 45).

Çocuk edebiyatı eserleri tamamen çocuğa yönelik olmalıdır. “Çocuk edebiyatı, (İngilizce Children’s literature, Fransızca Littérature enfantine, Almanca Kinderliteratur) çocuklar için yazılmış kitapları ve yayınları kapsayan bir kavramdır” (Şirin, 2015: 16). Sever’e göre çocuk edebiyatının tanımı şu şekildedir: “Dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun, gereksinmelerini de önceleyen bir yaklaşımla çocuklara yaşam ve insan gerçekliğini sanatsal nitelikli dilsel ve görsel araçlarla duyumsatan, onların duygu ve düşünce dünyalarında etkilenimler uyandıran yapıtların genel adıdır” (Sever, 2019: 111).

Çocuk edebiyatının amacı çocuklara estetik zevk kazandırarak çocuklara bilinç aşılmasıdır. Aşılacak bu bilinçte çocukların nasıl davranmaları gerektiği, toplumdaki yerleri, ilerleyen yıllarda ne gibi hizmetlerinin olacağı vardır. Çocuklara verilmek istenen ileti metinde gizlenmeli, iletiyi çocuk bulmalıdır. Dil sade ve çocuğa göre olmalıdır. Tüm bunlara ek olarak edebi farkındalık da oluşturulmalıdır. “Asıl olan da çocuğa abur cubur; değersiz, çirkin birtakım yazıları vermek değil; tam tersine, çocukta sanat duygusu ve zevk üstünlüğü uyandıracak değerlerde eserlerle karşılaşmasını sağlamaktır” (Gökşen, 1985: 9).

Çocuğa, onun anlayacağı dile sahip bir eser sunmak; onun şekillendirebileceği birçok evreni de sunmak demektir. Çocuğa göre yazılmış, sade ve anlaşılır bir dile sahip, iletilerin doğrudan verilmek yerine çocuğun bulabileceği şekilde metne gizlendiği her eser çocuğun bir adım daha ilerlemesine yardımcı olacaktır. “Merak duygusu son derece baskın olan çocuk, karşılaşacağı yazınsal ürünlerle yeni nesnelere, yeni insanları, yeni

bakış açılarını tanır, gördüklerini, dinlediklerini, okuduklarını yorumlamaya çalışır” (Uçan, 2005: 22).

Çocuk edebiyatını, edebiyattan ayrı ve özel kılan birçok özellik mevcuttur. Örneğin yetişkinlere yönelik yazılmış bir eserin dili çocuklara uygun değildir. “Çocuk edebiyatı metinlerinde kullanılan dil, yaşına ve gelişim özelliklerine koşut olarak çocuğu, metnin oluşturulmasına ortak edebildiği oranda başarılıdır” (Sever, 2019: 132). Eserdeki hayal gücü unsurları ya da üzerinde durulan konu çocukların anlama kapasitelerini aşabilecek seviyede olabilir. Yetişkinler, çocuklar için yazılmış bir kitabı anlamakta güçlük çekmezler ama aynı durum çocuklar için geçerli değildir. “Yazınsal değeri olan her çocuk edebiyatı ürününü yetişkinler de okuyabilir. Dikkat edilmesi gereken, çocuksu bir dilin, çocuksu bir dünyanın yakalanmasıdır” (Uçan, 2005: 20).

Çocuğun dili, tecrübe ettiği hayatın içinde yakalanabilir. Çocuğun hayatında anlamı ve değeri olmayan ifade ve sözcükler, çocuğun zihninde yer edinemez. “Çocukların kafasında kavramları bulunan kelimeler seçilmelidir. Meselâ, çocuk şiirlerinde sık sık geçen ‘aile muhabbeti’, ‘şan’, ‘şeref’ gibi kelimeleri veya birtakım teknik terimleri kullanırken bunların çocukların kafasında bir anlam bulunup bulunmadığı düşünülmelidir. ‘Aile muhabbeti’ni vermek için yaratılacak bir olay veya serüven, ‘aile muhabbeti’ kavramını birçok sözden daha etkili olarak belirtebilir” (Gökşen, 1985: 32).

Çocuğun dilini kullanabilmek ve çocuk gerçekliğini yakalayabilmek meziyet gerektirmektedir. Çocuklar için eser vermek isteyenlerde de bu meziyetlerin olması gerekmektedir. Anlatılanların çocuğun anlayabileceği düzeyde ve çocuğun dünyasına uygun olması gereklidir. Eser sahibi kullandığı dile, anlattığı olaya dikkat etmelidir. “Çocuklar için edebiyat, çocuk bakışı, ‘çocuğa göre’lik ilkesi ve çocuk gerçekliğine uygun bir edebiyat olmak zorundadır” (Şirin, 2015: 23).

Yalın bir eser, çocuğun anlayabileceği bir eserdir. Doğallık ise çocuğun dünyasına hitap etme açısından oldukça önemlidir. Çocuk edebiyatının oluşmaya başladığı ilk dönemlerde bu özelliklerin hiçbirinden söz edilemez. Zira çocuk edebiyatının oluşumunda okunan ilk eserler çocuklar için yazılmamıştır. Bir başka ifadeyle “Yazılı çocuk edebiyatının edebiyat gibi bir oluşum süreci yoktur. Çocuk edebiyatının yetişkinler için yazılmış kitapların çocuklar tarafından okunmaya başlanması ile gündeme geldiği kabul edilir” (Şirin, 2019: 31). Hedef kitlenin çocuklar olması uzun zaman almıştır.

Çocuklar için yazılan ilk eserlerde de birçok eksiklik göze çarpmaktadır. “Çocuklar için kitap yazılmaya başlandığı ilk dönemlerde henüz çocukluk bilinci oluşmamıştı. Yazılan kitapların biçiminden çok içeriği öndeydi. Bu nedenle ilk dönem çocuk kitaplarının öncelikli amacı bilgi aktarmak ve fayda sağlamaya yönelikti” (Şirin, 2015: 25). Çocuk edebiyatı zaman içinde gelişmiş ve edebiyat içinde farklı bir alan hâlini almıştır. Geliştikçe de çeşitli ölçütlere sahip olmuştur. “Çocuk edebiyatını, edebiyatın içerisinde özel bir alan olarak belirleyen *hedef kitle, amaç, biçim, içerik, seviye, sınır, ölçüt, işlev vb. ölçütlerdir*” (Baş, 2015: 5).

Hedef kitlesi çocuklar olan eserlerde bulunması gereken özellikler şunlardır:

- “1. Edebiyat hazzını ve estetiğini taşıyabilecek ve aktarabilecek hüviyete sahip olmalıdır.
2. Çocuğun duygu ve düşünce yapısını içerebilmeli ve bu yönde amaçlar geliştirmelidir.
3. Çocuğu küçük, basit ve yetişkin biblosu olarak görmemelidir.
4. Çocuğun, yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olmalıdır.
5. Edebiyatın sözlü ve yazılı bütün ürünlerinden faydalanabilmelidir.
6. Çocuğa seçici ve eleyici olma niteliklerini kazandırmalıdır.
7. Bireyin ve toplumun tecrübelerini yansıtabilmelidir.
8. Kültür aktarımı sağlamalı ve çocuğun evrensel değerleri tanınmasına yardımcı olmalıdır.
9. Diğer disiplinlerle iş birliği içinde olmalıdır.
10. Çocuğa okur hüviyeti kazandırmalıdır.
11. Çocuğun *ana dil bilincini kazanmasında örnek ve etkin olmalıdır.*
12. Çocuk edebiyatının, bireyin çocukluk dönemi ile yetişkin olma süreci arasında kalan ve bir nevi *tutuşma dönemi* olan gençlik çağına hitap eden *gençlik edebiyatına* da zemin hazırlayabilmesi önemlidir” (Baş, 2015: 6-7).

Son maddede bir ayrıntı vardır. Çocukluğun yaş sınırı resmi olarak 2-18 yaşları arası kabul edilmektedir. Ancak çocuk edebiyatında böyle bir sınırlama söz konusu değildir. Çünkü belirtilen yaş aralığında genç olarak adlandırılan bir sınıf daha mevcuttur. Bu yüzden çocuk edebiyatının yaş aralığı daha dardır. “Çocukla ilgili yaş algısı, teorik eksende 18 yaşından küçük bireyler kabul edilse de çocuk edebiyatı, daha küçük yaşları kapsayan bir dönem edebiyatıdır” (Şirin, 2019: 82).

Çocuk edebiyatının özelliklerinden biri de eserlerin ideolojik unsurlar içermemesidir. Çocuk edebiyatı ideolojilere eleman toplama aracı olarak kullanılmamalıdır. Çocuklar ideolojilerden uzak tutulmalıdır. “Çocuğu politik nesne kabul eden her çeşit çocuk kitabı ideolojik, güdümlü ve sorunlu kitaptır” (Şirin, 2019: 89).

Çocuk kitapları basılmadan önce çok yönlü süzgeçlerden geçirilmelidir. Günümüzde buna ihtiyaç vardır. Sıkı bir denetim olmadığı için niteliksiz hatta zararlı ürünler ortaya çıkabilmektedir. Denetimsiz çocuk edebiyatı birçok çocuğu derinden yaralayabilir. Art niyetle hazırlanmış kitaplar, çocukların zihinlerinde telafisi mümkün olmayan yaralar açabilir. Edebiyatta sıkı bir denetim elzemdir. Bu noktalarda edebiyat eleştirisinin önemi ortaya çıkmaktadır.

1.2.1. Batı’da Çocuk Edebiyatının Tarihçesi

Çocuğa hak ettiği değerin verilmesi sonucu ortaya çıkan edebiyat kolu, çocuk edebiyatıdır. Batı’da çocuğa gereken önemin verilmediği yıllarda çocuklara yönelik eserlerle karşılaşmakta zorluk yaşanmaktadır. Günümüzde çocuk edebiyatına yönelik birçok eserin üretildiği ülkelerin geçmişinde çocuk edebiyatı ürünleri görülmemektedir. “Çocuk edebiyatı bakımından en eski bir tarihe sahip olan Fransızların bile 12. yüzyıldan önce çocuğa verebilecekleri tek eser yoktu, diyebiliriz” (Gökşen, 1985: 12).

Zaman geçtikçe toplumlardaki büyük dalgalanmalar, değişimler ve gelişmeler toplumları çocuklara önem vermek zorunda bırakmıştır. Örneğin sanayinin gelişimiyle nitelikli ve eğitilmiş iş gücüne gerek duyulmuştur. Bu gereklilik sonucu çocukların eğitilmesine yönelik birçok adım atılmıştır. İş gücüne duyulan gereksinim ve diğer gelişmeler okullaşma ve eğitim süreçlerinin başlamasına ve hızla gelişmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler çocuk edebiyatının doğumuna da vesile olmuştur. Ancak yeni yeni oluşmaya başlayan edebiyat türünün konuları, sınırlılıkları ve hitap edilen kitlenin hangi özelliklerinin ön planda tutulacağı belirli değildir. Bu yüzden çocuk edebiyatı adına ortaya çıkan ilk ürünler çocuklara uygun ürünler değildir. “Ancak daha önemlisi, yukarıda sayılan ilk dönem eserlerinden birçoğunun, aslında çocukları hedef kitle tayin ederek yazılmamış olmalarıdır” (Baş, 2015: 10). Çocukların Don Kişot, Alice Harikalar Diyarında, Robinson Crusoe gibi eserleri okumalarının temel nedeni, bu eserlerin çocukların dikkatini çekebilmeleridir.

Matbaanın sisteme dâhil edilmesi ile basılan kitap sayısında büyük bir artış ortaya çıkmıştır. Bu artış çocuklara da yaramıştır. Çocukların okuyabilecekleri kitaplar basılmaya başlanmıştır. “Öncelikle Almanya ve Hollanda’da gücünü gösteren matbaa, çocuklar için kitaplar basılmasında da etkin olmuştur. 1484 yılında basılan Ezop Masalları buna örnek teşkil edenlerin başında gelir” (Baş, 2015: 7).

Çocuklar için yazılmasa da çocukların ulaşip okuyabildikleri eserler çocuk edebiyatının gelişimine büyük katkı sağlamıştır. La Fontaine ile ilk büyük adımlar atılmıştır. “La Fontaine’in yazmaya başladığı fabller, çocuklardan da büyük ilgi gördü. La Fontaine, büyükler için yazdığı hâlde çocukların da malı olan fablleriyle, Perrault (Pero) da masallarıyla Fransa’da –hatta dünyada- çocuk edebiyatının, dolayısıyla, öncüsü sayıldılar” (Gökşen, 1985: 13). Çocuklara yönelik ilk eserler ise 18. yüzyılda verilecek ve çocuk edebiyatı tam anlamıyla var olmaya başlayacaktır.

“18. yüzyılda, yalnız çocuklar için yayım yapmaya başlayan John Newbery adlı bir İngiliz yazar-matbaacı-kitapçı olmuştur. Böylece dünya çocuk edebiyatında, doğrudan doğruya, ilk adımın 18. yüzyılda atılmış olduğunu görüyoruz.

1807 yılında yine İngiltere’de Charles ve Mary Lamb kardeşler, Shakespeare’in birkaç oyununu çocuk diline düzyazı hâlinde uydurarak “Shakespeare’den Masallar” adıyla yayımladılar ve çocuk edebiyatında ilk değerlendirme uygulaması yapmış oldular.

Masalı, çocuğa göre ilk önce değerlendirenler de Grimm Kardeşler oldu. Asıl adları Jakop Ludwig ve Wilhelm Karl olan bu iki kardeş, bütün Almanya’yı dolaşarak topladıkları halk masallarını 1824’te çocuklar için bir dizi hâlinde yayımladılar” (Gökşen, 1985: 13).

19. yüzyılda eserlerin işlevlerinde değişim yaşanmıştır. 19. yüzyıl eserlerindeki karakterler doğru davranışlar sergileyen, çocukların örnek alması beklenen tiplerdir. Karakterler yoluyla çocuklara yön verilme istenmiştir. “19. yüzyıl erken dönem çocuk edebiyatı, idealize kız ve erkek çocuk tiplerine dayalı bir edebiyat biçiminde gelişmiştir” (Şirin, 2019: 49).

Daha sonraki yıllarda ise hızla gelişen çocuk edebiyatı, edebiyat alanı içinde yerini sağlamlaştırmıştır.

1.2.2. Türk Çocuk Edebiyatı

Türk çocuk edebiyatı adına verilebilecek ilk örnekler sözlü gelenek ürünleridir. Doğrudan doğruya çocuklara yönelik olan masallar, ninniler, tekerlemeler, maniler, büyüklerle ortak bir alan olan destanlar sözlü gelenek ürünlerine örnektir. “Dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatında da çocuk edebiyatının ilk ve en yaygın ürünleri sözlü geleneğin içinde yer almıştır. Tanzimat öncesine uzanan tekerlemeler, ninniler, şiirler, masallar, destanlar, efsaneler, kıssalar, halk hikâyeleri, Karagöz oyunları, Nasreddin Hoca fıkraları hep bu sözlü geleneğin içinde yer almış olan birer anlatı türleridir” (Çıkla, 2005: 94).

Sözlü edebiyat ürünleri, tüm dünyada çocukların ilgisini çekmiştir. “Yazılı çocuk edebiyatının gelişmesine kadar, bütün dünya çocuklarında olduğu gibi, Türk çocukları da sözlü edebiyat ürünlerinden yararlanmışlardır: Tekermeler, masallar, bilmeceler,

efsaneler, destan parçaları...” (Gökşen, 1985: 14). Tam bu noktada Mustafa Ruhi Şirin’in eleştirisini ele almak gerekmektedir: “Türk çocuk edebiyatı ise henüz halk edebiyatının verimlerinden yararlanarak köklü bir atılım yapamamıştır. Halk edebiyatımızın ninniden bilmeceye, sayışmacadan oyuna, tekerlemeden masala, efsaneden destana ve halk hikâyesine kadar birçok türü yazıyla kayıt altına alındığı hâlde, sözlü anlatım türleri yenilenememiştir” (Şirin, 2019: 39).

Yenilenme hususundan çok aktarım hususunda büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Devlete ait TRT Çocuk adlı kanalda sözlü gelenek ürünlerinden birkaçı çizgi dizi hâline getirilmiştir. Bu durum da çocukların sözlü geleneği sürdürmeleri için muazzam bir fırsattır.

Tanzimat öncesi çocuk edebiyatı hakkında yeterli çalışma yoktur. “Elbet Tanzimat öncesinde de çocuklar için yazılmış veya çocuklara hitap eden yayınlar vardı. Ancak ne yazık ki Tanzimat öncesindeki bu tür yayınlar hakkında bugüne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır” (Çıkla, 2005: 89).

Çocuk edebiyatının başlangıcı ve gelişiminde çeviriler önemli bir yer tutmaktadır. Birkaç ismin başlattığı çeviri artarak devam etmiştir. Ancak çocuklar için yapılan çevirilerin çocuklara uygunluğuna pek dikkat edilmemiştir. “Çocuk edebiyatı örneklerinin başladığı Tanzimat döneminde, dışarıdan yapılan çeviriler ayrıca değerlendirilmelidir. Yusuf Kâmil Paşa (1808-1876)’nın Fenelon’dan çevirdiği *Terceme-i Telemak* (1861) adlı eseri maalesef çocukların anlamakta güçlük çekecekleri ağır bir dille kaleme alınmıştır” (Baş, 2015: 11).

Çıkla, Türk çocuk edebiyatının temellerini üç çalışmaya dayandırır:

“1859 yılında üç farklı çalışmayla Türk çocuk edebiyatının bir nevi temelleri atılmıştır. Bu üç çalışma şunlardır:

- a) Şinasi’nin La Fontaine’den yaptığı fabl çevirileri 1859’da şairin *Tercüme-i Manzume* adlı kitabında yayımlanmıştır.
- b) Kayserili Doktor Rüştü adlı bir kişinin 1859’da yazdığı *Nuhbetü’l-Etfâl* isimli Arapça alfabe kitabının sonuna eklediği çocuk hikâyeleri, fabl tercümeleri ve kısa hayvan hikâyeleri bu türün Tanzimat sonrası Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden biri olarak kabul edilir.
- c) Yusuf Kâmil Paşa’nın klâsizmin zevk vererek eğitim prensibini dikkate alarak François de Salignac la MotheFenelon’dan 1859’da çevirdiği *Telemak* (*Tercüme-i Telemak*) adlı roman da önemli bir çalışmadır” (Çıkla, 2005: 94-95).

Çevirilerin ardından yazarların kendi eserleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Çeviri ile başlayan çocuk edebiyatı yerleşmeye doğru gelişim göstermiştir.

Tanzimat döneminde süreli çocuk yayınları da yayın hayatına başlamıştır. Bunlardan en çok bilinenlerden biri gazete olan *Mümeyyiz*'in haftalık eki olan *Mümeyyiz* ekidir. “Çocuk edebiyatımızın gerçek ilk eserlerinden sayabileceğimiz çocuk gazetesi, 1869’da çıkarılan *Mümeyyiz*’dir. Her sayısı başka başka renkte kâğıtlara basılan *Mümeyyiz*, çok açık olan diliyle, bilmeceleriyle, tefrikalarıyla zamanına göre- örnek bir çocuk yayınıdır” (Gökşen, 1985: 15).

Mümeyyiz'in haricinde önem atfedilen başka süreli çocuk yayınları da vardır. “Tanzimat döneminde çocuklar için yayımlanmış bazı süreli çocuk yayınları da mevcuttur. Bunlar arasında önemli sayabileceğimiz çocuk dergilerine, 1869 yılında yayımlanmaya başlayan *Mümeyyiz*, 1896’da Selanik’te çıkarılmaya başlanan *Çocuklara Rehber* ve 1904’te yayın hayatına başlayan *Çocuk Bahçesi* örnek gösterilebilir” (Baş, 2015: 11).

Cumhuriyet’le birlikte çocuk edebiyatı büyük aşamalar kaydetmiştir. Çocuklar için birçok ürün ortaya konmuştur.

“Bilinçli ve ilmî nitelikteki çocuk yazınımızın ise, Cumhuriyet’le başladığını açıkça görmekteyiz. 1927-1928 yıllarında Mustafa Necati’nin Maarif Vekilliği zamanında üç dizi çocuk ve gençlik yayınları yapılmıştır. Bunlar:

1) Cihan Edebiyatından Numuneler: Tanınmış yazarlarımızdan Hakkı Sühai Ali Canip, Hasan Âli gibi kimselere hazırlanmış yerli ve yabancı klâsikler bu dizide yer alır: AndréTheuriot’dan İlkbahar Seneleri, Naima Tarihinden Seçmeler, Epopé, Sanat Musahabeleri...

2) Mektep Temsilleri: Kız ve erkek okulları için ayrı ayrı yazdırılan bu dizi de Mahmut Yesari, Reşat Nuri, İbnülrefik Ahmet Nuri gibi değerlerce düzenlenmiştir.

3)Dünya Çocuk Klâsikleri: Bugün çocuklarımızın hemen hepsini çevirilerinden okudukları, birçok kez çeşitli yayınevlerince yayımlanmış olan çocuk klâsikleri yetkili kimselere çevirtilerek çok ucuz bir fiyatla satışa çıkarılmışlardır: Arı Maya, Robenson, La Fontaine Fıkraları, Heidi, Vatansız Çocuk (Kimsesiz Çocuk)” (Gökşen, 1985: 15).

Çocuk edebiyatı belli aşamalar kat ederek değer kazanmıştır. Bu aşamalar şunlardır:

“Ülkemizde, çocuk edebiyatının erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil ve anlam evrenlerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, sezinletici uyarıların (yapıtların) genel adı olduğu gerçeğinin anlaşılabilmesi için çocuk edebiyatı anlayışı da birçok aşamadan geçmiştir. Bu aşamalar şöyle belirlenebilir:

- 1) Tanzimat Dönemi Çocuk Edebiyatı
- 2) Meşrutiyet Dönemi Çocuk Edebiyatı
- 3) Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatı
 - a. 1923-1960
 - b. 1960-1980
 - c. 1980-

1.2.3. Çocuk Edebiyatında Şiir

Edebiyatta ve özellikle öğreticilik bakımından çocuk edebiyatında şiirin özel bir yeri bulunmaktadır. Şiirin birçok tanımı yapılmıştır. Bunların bazıları şunlardır: “Bir düşüncenin, bir duygunun ölçülü bir dille, heyecanlı bir biçimde anlatılması sanatı diyebileceğimiz şiir, çocuk edebiyatımızın en verimli ve zengin bir türüdür” (Gökşen, 1985: 32). Sever’in tanımı şu şekildedir: “Şiir, genel anlamda, insan ve yaşam gerçekliğini, sözcüklerin diliyle anlamaya ve anlatmaya dayalı estetik bir eylemdir. Bu eylemin yazınsal niteliğini belirleyen en temel değişken; anılan gerçekliği, dilin yaratıcı anlam olanaklarını kullanarak sanatçının kendi öznel yorumuyla anlatabilmesidir” (Sever, 2019: 146). Şiir çok eski dönemlerden beri eğitimde kullanılmaktadır. “Şiir insanın en eski eğitim aracı ve yöntemidir” (Akyol ve Dikici, 2009: 2). Şiirle ses ayrılmaz bir bütündür. “Şiir edebiyat türlerinin sese ihtiyaç duyuran tek örneğidir, diyebiliriz” (Gökşen, 1985: 138). Duyguları aktarmada en etkileyici tür şiirdir. “Nesir fikrin, şiir duygunun dilidir” (Karaalioğlu, 1980: 24). Şiir düşlerin alfbesidir, denebilir. “Şiir, kelimelere duyguların ve ritimin eşlik ettiği, düşler dünyasını perçinleyen bir yazı biçimidir” (Kaya, 2013: 50). Aksan şiiri bir söz sanatı ürününe benzetmiştir. “Şiir, gerek içerik, öz, gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür” (Aksan, 2016: 14).

Aristoteles’in şiir hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

“Şiir sanatı genel olarak varlığını, insan tabiatından temellenen iki ana neden’e borçlu gibi görünüyor. Bunlardan birisi, taklit içtepi-si olup, bu, insanlarda doğuştan vardır.; insanlar, bütün öteki yaratıklardan özellikle taklit etmeğe olağanüstü yetili olmalarıyla ayrılır ve ilk bilgilerini de taklit yoluyla elde ederler. İkincisi, bütün taklit ürünleri karşısında duyulan hoşlanmadır ve bu, insan için karakteristiktir. Sanat eserleri karşısındaki yaşantılarımız, bunu kanıtlar” (Aristoteles, 1963: 16).

Safahat’ın derleyeni Yakup Çelik, Mehmet Akif Ersoy’un şiir anlayışı hakkında şunları yazar:

“Mehmet Akif şiirinin bütün özelliği samimiyettir. Okuyucuya samimi duygularla seslenir. Servet-i Fünûn döneminde şiirin sanat endişeleriyle donanması, toplum problemlerinin dışına çıkması ve gözyaşına boğulması söz konusudur. Bu tarz şiir de II. Meşrutiyet döneminde etkisini sürdürmektedir. İşte Mehmet Akif’in bu beğeniye, bu tarz şiirin benimsenmesine tepkisi vardır. O’na göre edebiyat, sokağın daha doğrusu toplumun dili olmalıdır” (Ersoy, 2013: 22).

Necip Fazıl Kısakürek, şiirin işlevinin gerçeği aramak olduğunu belirtir. “Bizce şiir, mutlak hakikati arama işidir. Eşya ve hâdiselerin, bütün mantık yasalarına rağmen en

mahrem, en mahcup, en nazik ve en hassas nahiyesini tutarak ve nisbetlerini bularak mutlak hakikati arama işi...” (Kısakürek, 2009: 473).

Şiirle müzik arasında bağlantı kuranlar da olmuştur. Fecr-i Âti topluluğunun önde gelen şairlerinden Ahmet Haşim şiiri bir şarkıya benzetmiştir. “Şiir bir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır” (Haşim, 2021: 63).

Cemil Meriç şunları belirtir: “Şiirle musiki bir elmanın iki yarısı. Musiki daha müphem, daha dalgalı. Şiir daha aydınlık, daha düşünce. Musiki saf, şiir karışık; mânânın ahenkle izdivacı. Şiir de mukaddesin emrindedir, musiki gibi” (Meriç, 2018: 233).

Sezai Karakoç şiir ile romanı karşılaştırmıştır. “Roman, somut insanın peşindedir. Şiir soyutlaştırmıştır insanı. Şiirde insan, anlaşılır (sous entendu) olarak vardır. Romanın, tam anlamıyla ‘özel isim sanatı’ olmasına karşılık, şiir, ‘nitelikler sanatı’dır” (Karakoç, 2014: 77).

Şiir, diğer birçok metin türüne göre yaşamla daha iç içedir. Birçok alanda şiirle karşılaşmaktayız. “Çiçek isimlerinde, hatta kuş isimlerinde biz daha şiirsel bir anlatım biçimiyle karşılaşabiliyoruz. Mesela bir kuş adı var ‘yalıçapkını’. Bir çiçek adı var ‘saksıgüzeli’. Bir bitki adı var ‘kaynana dili’” (Aksan, 2005: 4). Atasözü ve deyimlerimizde de şiir özellikleri görmekteyiz.

“Günlük konuştuğumuz dilde kullandığımız, bugünkü standart Türkçe’de kullandığımız deyimlerin atasözlerinin yanısıra biz, Anadolu ağızlarımızda da pek çok özgün atasözü ve deyimle karşılaşırız. Bunlardan bir ikisini örnek olarak vermek istiyorum. Mesela ‘bizim gelin bizden kaçır, tutar ele başın açır’. Bu bir deyim. Eğer incelerseniz şiir öğelerinden yararlandığını görürsünüz. Bir kere 8 hecelik bir önerme, arkasından 8 hecelik bir başka önerme geliyor. Ayrıca ‘kaçır’ ile ‘açır’ uyakları, kafiyeleri var” (Aksan, 2005: 2).

Aksan’ın örneklerinden de anlaşılacağı üzere şiirin günlük yaşantımızda, konuşma dilimizde bir yeri vardır. Şiirin diğer metin türlerinden farklı yönleri bulunmaktadır. “Şiir kısa mısralardan oluşması ve ahenk yönü ile çocuk üzerinde nesirden daha etkileyicidir. Şiir, çocukların algı dünyasına renk getirmesi ve onların hayal gücünü geliştirmesi bakımından oldukça önemlidir” (Önkaş, 2009: 1).

Nurullah Çetin’e göre şiir okumak bir ihtiyaçtır: “Şiir okumak, öncelikle insanî bir ihtiyaçtır. İhtiyaç, yalnızca insanların bedensel hayatîyetlerini sürdürmelerinde gerekli olan maddî vasıtalarla ibaret değildir. İnsan yalnızca fizyolojik, biyolojik bir varlık olarak değerlendirilemez. Onun diğer varlıklardan ve canlılardan ayrılan en önemli tarafı bilinç, ruh, kalp, beyin gibi soyut bir donanım sahibi olmasıdır” (Çetin, 2012: 27).

Şiirin birçok işlevi ve faydası bulunmaktadır. “İyi şiirle karşılaşan çocuk dilini daha etkin kullanır, okumayı sever, görünenin ötesini sorgular” (Yener, 2014: 505). Şiirin çocuklara hitap eden yönleri vardır. “Çocukları şiire yaklaştıran bir başka husus da ahenk unsurudur. Durağı, kafiyesi, iç ahengi ile çoğu kez kısa şekliyle şiir, her normal çocukta var olan ritim duygusunu besler, müzik ihtiyacını karşılar” (Gökşen, 1985: 145). Karaalioğlu konuyla ilgili şunları ifade etmiştir: “Şiir; insanoglunun hiç durmadan iyiyi, güzeli, doğruyu arayışını gösterir. Bağlı bulunduğu dilin çiçeğini, ulusun özünü verir. Mutlu günlere hazırlar; ruhu dinlendirip huzura kavuşturur, duygulandırıp uyarır. İçinde yaşadığımız dünyanın güzelliklerine yepyeni güzellikler katar” (Karaalioğlu, 1980: 5).

Bayram Baş, şiirin faydalarını okul öncesi dönem ve ilköğretim 1. kademe olarak ayrı ayrı belirtmiştir. Okul öncesi dönemde şiirin faydaları şunlardır:

“Şiir türü okul öncesi dönemde büyük öneme sahiptir. Ana dilinin temel ses özelliklerini belirli bir ritim etrafında oluşmuş ahenk içinde yakalayan çocuk, şiir vasıtasıyla konuşma becerisinin şekillenmesine de katkı sağlar. Tüm bu süreç şiiri başta vurgu, tonlama ve ezgi özelliklerine dikkat ederek okuyacak, anlam ve sesi bir daire içinde çocuğun hayal dünyasına sunabilecek öğretmene de bağlıdır. Okul öncesi dönemdeki çocuk için kafiyeli ve ölçülü şiirin öncelikli olduğu ortadadır” (Baş, 2015: 35).

İlköğretim 1. kademedeki şiirin faydaları hakkında ise şunları yazmıştır: “Şiir türündeki eserler bu dönem çocuklarının seviyelerine uygun olmalıdır. İlk sınıflardaki şiir örneklerinde redif ve kafiyenin bulunması ve hece vezninin kullanılması, çocukların şiir dilini fark etmelerine yardımcı olur ve ezber kolaylaştırır” (Baş, 2015: 92).

3-6 yaş grubuna şiirin faydaları şunlardır: “3-6 yaş dönemindeki çocukların, Türkçenin anlatım gücünü ve yaratıcı özelliğini sezmelerini sağlayacak en etkili ürünlerden biri de şiirdir. İki-üç dörtlükten ve bellekte kalıcı kısa dizelerden oluşmuş, sözcüklerin yarattığı ses örüntüsüyle istekle söylenen ve dinlenen şiirler; çocukların Türkçenin bilinçli ve duyarlı kullanıcıları olmaları açısından önemli bir işlev üstlenir” (Sever, 2019: 20).

Çocuklara şiir ezberletmenin birçok faydası sayılabilir. “Çocuğa şiir ezberletip okutmanın başlıca yararları: anadil sevgisi ve eğitimi, zevk ve sanat eğitimi, hayal gücü eğitimi, bellek eğitimi, sosyal eğitim, millî, ahlâkî ve insanî eğitim” (Gökşen, 1985: 146) şiir ezberletmenin faydalarına örnektir. Türkçe öğretiminde şiirin faydaları şu şekilde verilmiştir: “Okuma öğretiminde şiir kelime öğrenimini, sesi kullanmayı, seste noktalama ve vurguyu, akıcılığı, en önemlisi de çocuğun sözlü ifade gücünü ve sevgisini kamçılar” (Kaya, 2013: 63).

Şiirin tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Özellikle Türklerde önemli bir yeri olan şiir, çok eski kaynaklarda bile yer almaktadır. “Türk şiirinin mazisi çok eskidir. Çin kaynaklarında milâttan önce II. yüzyıl Türk şiirlerinin çevirilerine rastlanmaktadır. Yazıdan önceki Türk şiir örneklerini de mezar taşı yazıtlarında, Çin tarihlerinde, destanlarda, Göktürk, Uygur yapıtlarında, Kâşgarlı Mahmud’un Divan-ı Lûgat-it Türk’ündeki şiirlerle atasözlerinde bulmaktayız” (Karaalioğlu, 1980: 28).

Doğrudan çocuklar için şiir örnekleri daha yakın bir tarihte verilmiştir. “Edebiyatımızda ‘çocuk için şiir’ sanıldığı gibi Tanzimat Devri şairleriyle değil, İkinci Meşrutiyet’ten (1908) sonra yayımlanmaya başlamıştır. İlk çocuk şiir kitabını 1911’de Çocuk Şiirleri adlı eseriyle İbrahim Alâaddin vermiştir. Bunu, Ali Ulvi’nin Çocuklarımıza Neşideler’i (1912) ve Tevfik Fikret’in Şermin’i (1914) izlemiştir” (Gökşen, 1985: 150).

İlk çocuk şiiri şairlerimizden olan İbrahim Alâaddin Gövsa’ya göre çocuk şiirlerinde bulunması gereken özellikler şunlardır:

- a) Duraklar az hece sayısından meydana gelmelidir. Yani 6+5’li yerine 4+4+3 vezinli şiirler kullanılmalıdır.
- b) Mısralar pek uzun olmamalıdır.
- c) Duraklar belirli olmalıdır.
- d) Her mısra veya beyit ayrı bir cümle olmalı, yani beyit ile anlam da bitmiş olmalıdır. Böylece şiir, çabuk anlaşılmalıdır.
- e) Kafiye sıklığı ve belirli olmalı. Kafiye mısralar birbirlerinden uzaklaşır veya kafiye hafif, yarım olursa çocuğun ilgisi azalmış olur.
- f) Hayaller çok belirgin olmalı. Tasvirler tamam ve kesin yapılmalıdır; anlatım mecazlı ve kapalı olmamalıdır.
- g) Duyguların çözümünden çok, olaylara yer verilmeli ve bunlar da sınırlı bilgiye ve basit denemelere dayanmalıdır...
- h) Konuları vatan ve millet olan şiirler tavsiyeye değer. Siyasi ve karamsar şiirleri belletmek hem haksızlık hem de yanlış olur” (Gövsa’dan akt: Gökşen, 1985: 147-148).

Gökşen, Türk çocuk şiirinin gelişimini üç döneme ayırmıştır:

“Çocuk şiirlerimizi yayım durumuna göre üçe ayırabiliriz:

1) Hazırlık evresi 2) Başlangıç evresi 3) Gelişme evresi

1) Hazırlık Evresi: Tanzimat’tan 1908’e kadar olan sürede gerçek anlamında çocuk şiirine rastlanmamaktadır. Bu evre içinde yazılanlar ya çocukların da yararlanabilecekleri düşünülen fabl çevirileri veya bunlara benzer yerli manzumelerdir. Mehmet Emin Yurdakul’un yazdığı, çocukların da severek okuyup ezberledikleri sade Türk şiirleri de bu evreye mal edebiliriz.

2) Başlangıç Evresi: Gerçek anlamında, pedagojik çocuk şiirlerinin yazılmaya başlandığı 1910-1916 yılları arasına da başlangıç evresi diyebiliriz. Yukarıda söz konusu ettiğimiz Çocuk Şiirleri (İbrahim Alâaddin), Çocuklarımıza Neşideler, Şermin, Çocuk Şiirleri (Ali Ekrem), Mektep Şiirleri bu evrenin ürünleridir.

3) Gelişme Evresi: 1918'den sonra çocuk şiir kitapları yayınında on yıllık bir duraklama dikkatimize çarpmaktadır. Cumhuriyetin ilanından, özellikle 1928 yılından sonra çocuk şiir kitaplarının çoğaldığını görmekteyiz. Buna göre 1928'den günümüze kadar olan zamanı da gelişme evresi sayabiliriz” (Gökşen, 1985: 154).

Şiirlerin eğitim-öğretimde kullanılması oldukça önemlidir. Geçmişten günümüze kadar öğretimde kullanılan şiirlerde belirli nitelikler bulunmalıdır. “Çocuğun estetik ve güzellik terbiyesi için şiir eğitimi şarttır. Fakat çocuklar için yazıldığı iddia edilen bazı şiirlerde, çocukların yaratıcı gücünü küçümseyen, estetik zevkini geliştirmeyen, aksine çocuktan gerçek şiir zevkini gaspeden kişiler tarafından çalakalem yazılan şiirler, çocuk kitap ve dergilerini işgal etmektedir” (Turan ve Gücüyeter, 2010: 191).

1.2.3.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Şiir

Öğretim programlarının tanımı şu şekildedir: “Öğretim programları, eğitimin genel amaçlarında tanımlanmış olan insan tipini yetiştirmeyi amaçlayan kuramsal ve uygulamalı yapılar olarak tanımlanabilir” (Erçapan ve Erzen, 2008: 183). İstenilen özelliklere sahip bireyler yetiştirmek için çalışmalar yapılmıştır. Türkçe Öğretim Programı'nın hazırlanış amacı şudur:

“Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır” (MEB, 2019: 8).

TDÖP'te metin türleri hakkında şu bilgiler yer almaktadır: “Metin türleri 3 ana biçim altında toplanmıştır: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir” (TDÖP, 2019: 17). Türlerin dağılımı ise şöyledir: “Bilgilendirici metinler: anı, biyografi/otobiyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları. Hikâye edici metinler: çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro. Şiir: mani, ninni, türkü, şarkı, şiir, tekerleme, sayışmaca ve bilmece” (MEB, 2019: 17).

TDÖP'te metin türlerinin dağılımı incelendiğinde her sınıf düzeyinde şiir bulunduğu görülmektedir. Şiirle ilgili doğrudan ve dolaylı olarak birçok kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan bazıları şunlardır:

“Şiir okur” (MEB, 2019: 21) kazanımı 1, 2, 3 ve 4. sınıf kazanımıdır.

“Metin türlerini tanıy” (MEB, 2019: 24) kazanımı 2. sınıf kazanımıdır. Bu sınıf düzeyinde şiir de tanıtılmaktadır.

“Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler” (MEB, 2019: 25) kazanımı 1. sınıf hariç her sınıf düzeyinde bulunmaktadır.

“Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler” (MEB, 2019: 26) kazanımı 3 ve 4. sınıf kazanımıdır.

“Vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat ederek okur” (MEB, 2019: 21) kazanımı 1, 2, 3 ve 4. sınıf kazanımıdır.

“Okuma stratejilerini uygular” (MEB, 2019: 21) kazanımı 1, 2, 3 ve 4. sınıf kazanımıdır.

“Metnin ana fikri/ana duygusunu belirler” (MEB, 2019: 27) kazanımı 1 ve 2. sınıflar hariç diğer tüm sınıfların kazanımıdır.

“Metin türlerini ayırt eder” (MEB, 2019: 27) kazanımı 3. sınıftan itibaren her sınıf düzeyinde bulunmaktadır. Ancak şiirin diğer metin türlerinden farkı 3 ve 4. sınıfta öğretilmektedir.

“Metinleri oluşturan öğeleri tanıır” (MEB, 2019: 28) kazanımı 3. sınıf kazanımıdır. Kıta ve dize hakkında bilgi verilmesi istenmektedir.

“Şiir yazar” (MEB, 2019: 25) kazanımı 1. sınıf hariç her sınıf düzeyinde bulunmaktadır.

“Metinleri türün özelliklerine uygun biçimde okur” (MEB, 2019: 31) kazanımı 4. sınıftan itibaren her sınıf düzeyinde bulunmaktadır. 4. sınıflara şiir okutulması istenirken diğer sınıflara düzeye uygun şiirlerin okutulması ve ezberletilmesi istenmektedir.

“Metindeki söz sanatlarını tespit eder” (MEB, 2019: 37) kazanımı 5, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımıdır.

“Şiirin şekil özelliklerini açıklar” (MEB, 2019: 41) kazanımı 6. sınıf kazanımıdır. Uyak ve redif hakkında bilgi verilmesi istenmektedir.

Tüm bu kazanımlara bakıldığında TDÖP’te şiirin özel bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Hasan Latif Sarıyüce’nin çocuklar için yazdığı şiirler incelenmiş ve uygun olanlar tavsiye edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YAZARIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. YAZARIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN HAYATI

Hasan Latif Saryüce Çorum'un Sungurlu ilçesine bağlı Evcî köyünde doğmuştur. Kalabalık bir evde büyümüştür. "Aşağı yukarı bizim evde on iki falan çocuk vardı. Babam üç kadınla evliydi" (Ceylan, 2019: 201). Yaşadığı köye öğretmen atanmaması sebebiyle ilkokula geç başlamıştır. Öğrenim hayatı şu şekildedir:

"İlkokulu kendi köyünde bulunan Evcî İlkokulu'nda okudu. 1944 yılında ilkokulu bitiren Saryüce, Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne başladı. 1950 yılında da buradan mezun oldu. Köy enstitüsü yıllarında edebiyatla tanıştı. Ardından Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Edebiyat Bölümü'nde eğitim görmeye başladı. 1953 yılında buradan mezun oldu. Mezun olduktan sonra Amme İdaresi Enstitüsü'nde kamu yönetimi uzmanlığı öğrenimine başladı ve buradan 1965 yılında mezun olarak diplomasını aldı" (Kasımoğlu, 2019).

Mezun olduktan sonra ilkokul ve liselerde öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır. 1965 yılı seçimlerinde milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Milletvekili seçilmesinde dedesinin namı etkili olmuştur. "Hasan Efendi İslam âleminin en büyük âlimlerinden bir tanesi olarak tanınmıştır. Bunun için de milletvekili seçtiler beni" (Ceylan, 2019: 200). Vekillikte görev süresi dolunca öğretmenliğe geri dönmüştür. On yıl öğretmenlik yaptıktan sonra emekli olmuştur. 2018 yılında vefat etmiştir.

1.2. HASAN LATİF SARIYÜCE'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Hasan Latif Saryüce, kalabalık bir ailede yetiştiği için çocukların dilini anlayabilmiştir. Eserlerinde de bu hususu ön planda tutmuştur. Yazar için çocuğa yönelik ilkesi çok önemli olmuştur. Çocuklara bir şeyleri anlatmak için önce çocukları tanımının gerekli olduğunu düşünmektedir. "Çocukları anlatmak lazım, çocukları bilmek de lazım birde çocuğu iyice tanımak lazım" (Ceylan, 2019: 201).

Hasan Latif Saryüce öğretmenlik yaptığı yıllarda bir sorunla karşılaşmıştır. Millî bayramlarda çocuklara okutabileceği şiirleri temin edememiştir. Bu sorunu millî bayramlarla ilgili şiirler yazarak aşmaya çalışmıştır. "Zoraki olarak bayram şiirleri yazmaya başladım. Böylece benim çocuk edebiyatçılığım zoraki olarak başlamıştır diyebilirim" (Aldı, 2014: 248). Millî bayramlar için yazdığı şiirler ile başlayan çocuk edebiyatı yazarlığı beslediği kaynaklardan kuvvet bulmuştur. Çocukluğunda dinlediği masallar, bu türe olan ilgisini artırmıştır. "Bir dağ köyünde masal analarının dizi dibinde

büyüdüğüm için masal dilimizi çok iyi biliyordum” (Aldı, 2014: 250). Hasan Latif Sarıyüce’nin çocuklar için farklı türlerde eserleri bulunmaktadır. “Çocuklar için masallar başta olmak üzere roman, öykü ve şiir dallarında 120’den fazla kitabı yayımlanmıştır. Ayrıca mesleki kitaplar, kaynak kitaplar ve ders kitapları yazmıştır” (Uslupehlivan, 2018: 44).

Eserleri şu şekilde tasnif edilmiştir:

“Çocuk kitapları:

Tarla Kuşlarının Öyküsü (1973)
Çocuk ve Şiir (1976)
Beyaz Pelerinli Kız (1976)
Büyülü Çiçekler (1979)
Üç Ayaklı Oğlak (1980)
Anadolu’ya Açılan Pencere (1982)
İncili Salkım (1998)
Deliler Ülkesinde (1998)
Çıtıptı Hanım (1998)
Mercan Kız (1998)
Balkız ile Daloğlan (1998)
Altın Oğlan ile Altın Kız (1998)
Beyaz Kanatlı Kuş (1999)
Güle Güle Küçük Arkadaş (1999)
Çocuklara Şiirler (1999)
Uğur Böceğinin Düğünü (2000)
Kuş Seslerinden Korkan Çocuk (2000)
El Evinde (2000)
Dört İsimli Prenses (2000)
Aslan Pençeli Kedi (2000)
Hop Hop Tavşanla Zıp Zıp Tilki (2001)
Bastıbacak Ördek (2001)
Korkak Tavşan (2001)
Karbeyaz (2001)
Eli Kılıçlı Kahraman Fare (2001)
Babasını Arayan Çocuk (2001)

Derleme:

Manzum Ezop Hikâyeleri (1959)
Manzum Nasrettin Hoca Hikâyeleri (1978)
Keloğlan Masalları (1982)
Anadolu Masalları (1983)
Karagöz ile Hacivat (1984)
Kral Ulis’in Maceraları (1973)
Altın Öğütler (1999)
Ders Veren Türk Masalları (1999)
Anadolu Efsaneleri (1999)

Şiir:

Düş Yağmurları (2001)
Savaş ve Gonca Güller (2004)

Deneme-Anı:

Anadolu’ya Açılan Pencere (1982)
Avgar Dağı Mektupları (2003)

Diğer:

Atatürk’ün Hayatı, Devrimleri, İlkeleri (1981)” (ed. Yalçın, 2010: 895-896).

Hasan Latif Sarıyüce eserleriyle birçok ödül kazanmıştır. Kazandığı ödüller şunlardır:

“Anadolu Masalları-İş Bankası'nın Edebiyat Büyük Ödülü,
1948 yılında Nilüfer dergisinin şiir yarışmasında üçüncülük ödülü,
1951 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü öğrenci Derneği şiir yarışmasında birincilik,
1972 yılında öykü dalında Arkin Çocuk Edebiyatı birincilik,
2003'te Ankara Üniversitesi TÖMER İzmir Şubesi Masal Yarışmasında birincilik ödülü,
Güzel Öldür Beni adlı eseri ile 1997 Almanya'nın Sesi Radyosu Oyun Ödülü” (Yolcu, 2019: 21).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELEME

1. ŞİİRLERİN İNCELENME KRİTERLERİ VE İNCELENMESİ

1.1. ŞİİRLERİN İNCELENME KRİTERLERİ

1.1.1. Şekil Bakımından

1.1.1.1. Nazım Birimi

Nazım birimlerinin temelini dizeler oluşturmaktadır. Dize, “Şiirin satırlarından her biri, mısra” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 236) anlamına gelmektedir. Şiirler tek bir dizeden oluşabileceği gibi sıralarına, sayılarına, hatta şekillerine göre farklı anlamlar kazanırlar. Örneğin iki dizeden oluşan, kendi içinde anlamlı birime beyit denmektedir. Dizelerin göze hitap etmesiyle görsel şiir adı verilen bir tür de vardır. Bunlar “Dili, geri plandaki görüngülerden kurtararak kendi boyutları içinde gören” (Aksan, 2016: 243) şiir türüdür.

Cümlelerin tek dizede tamamlanmadığı şiirler de bulunmaktadır. Anjanbman (ulanıtı) denilen bu durumun tanımı şöyledir: “Şiirde, tümcenin bir dizede bitmeyip öteki dizelere geçmesi. Eşanl. *anjanbman*” (Çotuksöken, 2012: 221). Anjanbman edebiyatımıza Tevfik Fikret’le girmiştir. “Fikret’e gelinceye kadar cümle, mısra sonunda bitirilirdi. Fikret cümlenin mısraın ortasında ya da iki mısra devam ettikten sonra bitebileceğini örnekleriyle ortaya koydu” (Gözler, 1967: 157).

Şiirlerin uzunlukları sınıf düzeylerinde farklılık göstermektedir. Sınıf seviyesi yükseldikçe şiirlerin uzunlukları da artmaktadır. “İlköğretim birinci, ikinci, üçüncü sınıflarda okunacak şiirler iki ya da üç; dördüncü ve beşinci sınıflarda okunacak şiirler ise üç veya beş dörtlükten oluşmalıdır” (Gülelma, 2014: 19). Araştırmada Hasan Latif Sarıyüce’nin şiirlerinin nazım birimleri incelenmiştir.

1.1.1.2. Uyak ve Redif

Uyağın tanımı şu şekildedir: “Şiirde dizeler sonundaki eş sesli kelime veya aynı görevde olmayan, ses bakımından benzeşen ek, kafiye” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 787). Karaalioğlu’nun tanımı ise şöyledir: “Kafiye; en az iki mısraın sonunda tekrarlanan ses benzerliğidir” (Karaalioğlu, 1980: 61). Aksan uyağı şu şekilde tanımlamıştır: “Uyak her şeyden önce, sesin yinelenmesi olayıdır” (Aksan, 2016: 187).

Redif ise şu anlamlara gelmektedir: “Şiirde uyaktan sonra tekrarlanan aynı anlamdaki kelime veya ek” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 623). Karaalioğlu da redifi şu şekilde tanımlar: “Ardıl. Kafiyenin \leq rev \geq sinden sonra aynen tekrarlanan, anlam ve görevi bir olan ekler, takılar ve kelimeler” (Karaalioğlu, 1980: 66).

Çocukların müziğe ilgisi ve yakınlığı bilinmektedir. Anne karnında ve bebekken okunan ninniler, küçük yaşlarda ezberlenen tekerlemeler ve sayışmalar çocukların müziğe ve ritme olan ilgisinin göstergesidir. Bu yüzden çocuklar için yazılmış şiirlerin uyaklı, redifli, ölçülü ve duraklı olması çocukların daha çok ilgisini çekecektir. “Çocukları şiire yaklaştıran bir başka husus da ahenk unsurudur. Durağı, kafiyesi, iç ahengi ile çoğu kez kısa şekliyle şiir, her normal çocukta var olan ritim duygusunu besler, müzik ihtiyacını karşılar” (Gökşen, 1985: 145).

TDÖP’e bakıldığında çocukların şiir dilinin özelliklerini kavramaları istenmektedir. Doğrudan şiirin şekil özelliklerine yönelik bir kazanım da bulunmaktadır. “Şiirin şekil özelliklerini açıklar” (MEB, 2019: 41). Kazanım, 6. sınıf kazanımıdır. Uyak bakımından uygun şiirler 6. sınıf düzeyinde de tavsiye edilmiştir.

Uyağın nasıl olması gerektiğini Gökşen şöyle açıklar: “Kafiyeler sık ve belirli olmalı. Kafiyeli mısralar birbirlerinden uzaklaşır veya kafiyeler hafif, yarım olursa çocuğun ilgisi azalmış olur” (Gökşen, 1985: 147-148). Ritim ve müzik çocukların daha çok ilgisini çektiği için incelenen şiirlerde uyaklara bakılmıştır. Şiir serbest şiir anlayışıyla yazılmışsa dize sonlarında ahenk unsurları; ölçülü şiirlerde uyaklar ve uyak şeması, uyak türü, redifler incelenmiştir.

1.1.1.3. Ölçü

Ölçünün sözlük tanımı şu şekildedir: “Bir manzumede dizelerin hece ve durak bakımından denk oluşu, vezin” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 574). Karaalioğlu’na göre ölçü şu anlama gelmektedir: “Vezin; tartı ve ölçü anlamındadır. Bir manzumede, mısraların birbirine uygun kalıplarına *vezin* yani *ölçü* adı verilir” (Karaalioğlu, 1980: 35). Konuyla ilgili Ayyıldız ve Birgören şu tanımları yapmışlardır: “Şiir mısralarındaki hecelerin sayısı olarak birbirine eşitlenmesini esas alan bir ölçüdür” (Ayyıldız ve Birgören, 2009: 125). Ölçünün bir diğer tanımı ise şöyledir: “Ritim, nesirde *kadans* sözcüğüyle ifade edilir ama ritim nazım ya da şiirdeki gibi daha düzenli bir kalıba sokulduğunda buna *ölçü* denir” (Lukens, R., Smith, J. ve Coffel, C., 2021: 270).

Türk edebiyatında en eski ölçü, hece ölçüsüdür. Bir dönem hece ölçüsüyle birlikte aruz ölçüsü de kullanılmıştır. Son dönemde ise serbest yani ölçüsüz şiirler çok daha yaygındır. Ölçü çocukların şiire olan ilgisini çekmek için önemlidir. “Şiir zevki vermek için bir çocuk şiirinin serbest ya da kuralcı yapıda olup olmaması önemli değilken, çocuklara öğretme amacıyla yazılan şiirlerde kafiye ve ölçünün öğretmeyi kolaylaştırıcı yönü söz konusu olduğu için biçimsel kurallar vazgeçilmez öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır” (Turan ve Gücüyeter, 2005: 198).

Uyak ve ölçünün olmadığı ya da bunlara önem verilmeyen şiirlere ise serbest şiir denir. “Vezin ve kafiyeinin olmadığı, var olduğu zamanlarda bile belirli hiçbir kurala bağlı olmadan, şairin onları istediği gibi kullandığı serbest şiirlerde mısra ‘doğal’ bir söyleyişin ürünü olarak ortaya çıkmıştır” (Çetin, 2020: 152). Serbest şiirlerde uyak ve ölçü ön planda olmadığı için bu tarz şiirlerde ölçü ve uyak incelenmemiş, dize sonlarında ahenk unsurları incelenmiştir. Hece ölçüsü kullanılan şiirlerde ise ölçünün özelliklerine ve durakların olup olmadığına odaklanılmıştır.

1.1.2. İçerik Bakımından

1.1.2.1. Başlık

Sözlükte başlık şu ifadelerle açıklanmaktadır: “Bir yazının, bir kitabın bölümlerinin başına konulan ve konuyu kısaca tanıtan yazı” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 104-105). Başlığın özellikleri şunlardır: “Başlık okuyucunun dikkatini çeken, içerik hakkında okuyucuyu bilgilendiren ve okuyucunun yazıyı okuyup okumayacağına karar vermesini büyük ölçüde etkileyen bir unsurdur” (Ufuk, 2017: 105).

Başlık, bir metnin içeriği hakkında bilgi verir. Bir şiirin başlığı adeta o şiirin vitrini gibidir. TDÖP’te başlık ile ilgili her sınıf düzeyinde birçok kazanım bulunmaktadır. Kazanımların özüne bakıldığında öğrencilerden kazanmaları istenenler şunlardır: Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirlemek, dinlediklerine/izlediklerine farklı başlıklar önermek, metin ile başlık arasındaki uyumu sorgulamak. İyi bir başlıkta bulunması gereken özellikler şu şekildedir:

- “• Kısa ve öz,
- Dikkat çekici ve merak uyandırıcı,
- Konuyla ilgili,
- Ana düşünceyi etkili bir biçimde anlatan,
- Kolay söylenebilen ve akılda kalıcı,
- Yazının içeriği hakkında fikir verici olmalıdır” (Ed. Karasoy, 2008: 283).

Öğrencilere önerilen şiirlerin başlıkları, şiirler ile uyumlu olmalıdır. Başlık çok uzun olmamalı, dikkat çekici olmalıdır.

1.1.2.2. Tema

Tema, *Okul Sözlüğü'nde* “1. Bir hikâyede, öğretici veya edebî bir eserde işlenen düşünce, görüş veya okuyucuya dolaylı olarak iletilmek istenen mesaj. 2. Herhangi bir sanat eserinde işlenen konu” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 745) olarak tanımlanmaktadır. Temanın bir başka tanımı “Sanatçının ele aldığı konuyla okurda uyandırmak istediği etkidir izlek” (Sever, 2019: 128) şeklindedir.

TDÖP’te her sınıf düzeyi için sekiz adet tema ve bu temalara ilişkin etkinliklerin yapılması uygun görülmüştür. Sekiz temadan üçü zorunlu temadır. “Bu temalardan; ‘Erdemler’, ‘Millî Kültürümüz’, ‘Millî Mücadele ve Atatürk’ temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur” (MEB, 2019: 15). Seçmeli temalar şunlardır: “Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası” (MEB, 2019: 15-16). TDÖP’te her tema için konu önerileri de verilmiştir. Örneğin “Erdemler” teması için konu önerileri şunlardır: “Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb” (MEB, 2019: 15). Hasan Latif Sarıyüce’nin şiirlerinin temaları ile TDÖP’te verilen temalar arasındaki uyum incelemeye tabi tutulmuştur.

1.1.2.3. Konu

Okul Sözlüğü'nde konu şöyle tanımlanmıştır: “Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 745). Konu şu anlama da gelmektedir: “Konu, sanatçının duygu ve düşüncelerini, tasarılarını çocuklarla paylaşmak için seçtiği bir araçtır” (Sever, 2019: 127).

Çocuklar için yazılan şiirlerde konu seçimi oldukça önemlidir. Çocuğun dünyasına hitap etmeyen, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına göre olmayan konuların çocuğun dimağında bir yeri yoktur. Bu yüzden çocuk şiirlerinde konu seçimi büyük bir önem arz etmektedir. Seçilen konuyu, çocuğun benimseyebilmesi gereklidir. “Konusu kendi çevresinden, dünyasından olursa çocuk o şiiri içselleştirebilir” (Yener, 2014: 504). Konu çocukların gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. “Çocuk edebiyatında, yazar tarafından seçilen konu ile çocukların gelişim özellikleri ve gereksinimleri arasında bir koşutluk

vardır” (Sever, 2019: 127). Şiirlerin konusu çocukların anlamlandırabilecekleri nitelikte olmalıdır. “Bir birey olarak şiirle ilk defa karşılaşan çocuk, içerik bakımından, kendi deneyimlerini ve ilgi duyduğu konuları işleyen; okul hayatını, oyunları, kardeş ve akranlarıyla ilişkilerini; yeni bir ayakkabı almak veya ilk dişlerini kaybetmek gibi özel olayları yansıtan şiirleri ve bunlardaki güldürücü öğeleri tercih eder” (Turan ve Gücüyeter, 2005: 198). Hasan Latif Sarıyüce’nin çocuklar için yazdığı şiirlerin konuları ile bu konuların çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına, yaşantılarına uygunluğu incelenmiştir.

1.1.2.4. Dil ve Anlatım

Çocuklar için yazılan şiirlerin dili sade ve anlaşılır olmalıdır. Çocuklar şiiri okuduklarında kolayca anlayabilmelidirler. Çocukların anlayabileceği, onların gelişimlerine uygun, söz varlıklarını zenginleştiren şiirler, nitelikli çocuk şiirleridir. “Nitelikli çocuk kitapları erken dönemden başlayarak çocuklara gelişimlerine uygun zengin bir dil çevresi sunan; onların söz varlığını, dil bilincini ve duyarlılığını geliştiren araçlardır” (Sever, 2019: 131).

Şiir mecazlı anlatımlara boğulmamalıdır. Çocuklar basit mecazları çözebilirken anlatımı kapalı olan şiirleri anlayamazlar. Kapalı anlatımlara yer verilmemelidir. Şiirler yalın olmalıdır. “Yalınlık, çocuk şiirlerinde bulunması gereken en temel özelliktir. Duygu ve düşüncelerin gereksiz sözcük kullanılmadan; ancak en uygun sözcüklerle anlaşılır, etkili ve çocuklarda anadili duyarlılığı oluşturacak biçimde anlatılmasıdır” (Sever, 2019: 170). Hasan Latif Sarıyüce’nin şiirlerinin dili sadelik ve anlaşılabilirlik bakımından incelenmiştir. Çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri sözcüklerin olup olmadığı da incelemeye dâhil edilmiştir.

1.1.2.5. Değerler

Değer sözcüğü sözlükte “Yüksek ve yararlı nitelik” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 210) olarak geçmektedir. Diğer bir tanımı da “Bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıkları” (Yaman’dan akt: Katı, 2015: 97) şeklindedir. TDÖP’te değerler hakkında şu ifadeler geçmektedir: “Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır” (MEB, 2019: 4).

Değerler, eğitim faaliyetleri ile gelecek nesillere kazandırılmak istenen maddi ve manevi yeterliliklerdir. Bir çocuğun matematik dersinde çok başarılı olması istendik bir durumdur. Bununla birlikte bu öğrencinin topluma ait değerleri kazanmış olması da istenmektedir. TDÖP’te bu duruma ilişkin kök değerler belirlenmiştir. “Öğretim programlarında yer alan ‘kök değerler’ şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” (MEB, 2019: 4). Gelecek nesillere kazandırılması gereken değerler Hasan Latif Sarıyüce’nin şiirlerinde aranmıştır.

1.1.2.6. Sanatlar

Sanat sözcüğü sözlükte “Bir duygunun, bir tasarımın veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık” (Parlatır, Zülfikar ve Gözaydın, 1997: 641) olarak tanımlanmaktadır. Edebî olarak ise “Edebî sanatlar; sözleri ören kelimelerin kendi anlamlarından başka anlamlarda kullanılma sanatı” (Karaalioglu, 1980: 86) anlamındadır. Türk kültüründe şiirin geçmişi çok eskilere dayanmaktadır ve şiirlerde pek çok sanat kullanılmıştır. Türkçe öğretiminde de etkili olarak kullanılmaktadır. TDÖP’e baktığımızda sanatların sınıf düzeylerine göre öğretilmek istendiği görülmektedir. 5. sınıfta benzetme ve kişileştirme, 6. sınıfta konuşurma ve karşıtlık, 7. sınıfta önceki sınıftaki söz sanatları ile beraber abartma, 8. sınıfta ise önceki sınıflarda verilen tüm söz sanatları öğretilmektedir.

Şiirler TDÖP’te yer alan benzetme, kişileştirme, konuşurma, karşıtlık ve abartma söz sanatları bakımından incelenmiştir. Diğer söz sanatları inceleme dışında kalmıştır.

2. ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

2.1. Anne Sevgisiyle İlgili Şiirler

2.1.1. Anneciğim Çıkıp Gelse

“Şimdi ben

Anaokulundayken

Anneciğim

Çıkıp gelse.

Baksa ki,

Çok usluyum
Oyun oynuyorum
Arkadaşlarımla.

Baksa ki,
Yemeğimi
Seve seve yiyorum.
Uyku saatinde
Yatıp uyuyorum mışıl mışıl.

Şimdi anneciğim
Çıkıp gelse
Annemi çok özlüyorum” (Sarıyüce, 2002: 10).

Şiir iki dördlük, beş ve üç dizelik iki bent hâlinde; toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler tek dizede tamamlanmamış, diğer dizelere kaymıştır, bu da Batı etkisinde gelişen Türk şiirinde görülen anjanbman etkisiyle ortaya çıkmıştır. “Çıkıp gelse/ Baksa ki” dizeleri tekrarlanmıştır.

Serbest şiir tarzında yazıldığı için şiirin bütün dizelerinde düzenli bir uyak, redif ve ölçü yoktur. Ahengi sağlamak amacıyla zaman zaman kurallara tam uymasa da (uyak ve redif) dize sonlarında ahenk oluştuğu görülmektedir. Şiirde ahenk oluşturan kısımlar şunlardır: İlk dördlükte “-en” sesleri, ikinci dördlükte “-um” sesleri, beş dizelik bentte “-i” sesleri, son bentte ise “-m” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta, yeterince kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu anne sevgisi, teması ise çocuğun annesi sevgisi ve özlemidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” teması ile uyumludur. Şiirde anaokulundaki bir çocuk, annesine sevgisini ve özlemini dile getirmektedir. Çocuk, okuldayken annesinin gelip yaptıklarını görmesini istemektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

2.1.2. Annelerin En Güzeli

“Annelerin en güzeli

Sensin, benim güzel annem.

Ilık esen bahar yeli

Sensin, benim güzel annem.

Işık, rüya, bahar, sevgi,

Güneş yüzlü, altın kalpli,

Meleklerin eşi sanki

Sensin, benim güzel annem.

Açan çiçek, çağlayan su,

Gülümseyen engin duygu,

Evimizin mutluluğu

Sensin, benim güzel annem” (Sarıyüce, 2002: 12).

Şiir üç dördlük hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Birinci dördlüğün ikinci ve dördüncü dizeleri, diğer dördlüklerin son dizelerinde tekrarlanmıştır. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Birinci dördlükte “-el” sesleri tam uyak, “-i” sesleri ise rediftir. Dördlüğün ikinci ve dördüncü dizeleri tekrarlanmıştır. Uyak şeması “abab” şeklindedir. İkinci dördlükte “-i” sesleri yarım uyak, son dize ise tekrar dizesidir. Uyak şeması “cccb” şeklindedir. Üçüncü dördlükte “-u” sesleri yarım uyak, son dize ise tekrar dizesidir. Uyak şeması “çççb” şeklindedir.

Şiir 4+4 duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Ölçü ve duraklar şiire ritim kazandırmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta, yeterince kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu anne, teması ise anne sevgisidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” teması ile uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından yazılmış ve çocuğun annesine duyduğu sevgi, dünyadaki en güzel ve hayati önemi olan varlıklara benzetilerek ifade edilmiştir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

Şiirde geçen “Ilık esen bahar yeli; Işık, rüya, bahar, sevgi; Güneş yüzlü, altın kalpli; Meleklerin eşi sanki; Açan çiçek, çağlayan su; Gülümseyen engin duygu” dizelerinde benzetme vardır.

2.1.3. Bir Annem En Güzel Okşar Beni

“Bir annem en güzel okşar beni

Bir de

Sularına daldığım deniz.

Bir gökyüzü en sonsuz görünür bana

Bir de

Ninemin anlattığı masallar.

Bir evimiz en sevimli bakar bana

Bir de

Dallardaki yuvaları kuşların” (Sarıyüce, 2002: 16).

Şiir üç dizelik bentler hâlinde, toplam dokuz dizeden meydana gelmiştir. Bentlerin ikinci dizeleri iki sözcükten oluşmuş ve her bentte tekrarlanmıştır. Bentlerin ilk dizelerinde söylenenler, üçüncü dizelerde şairin kendi dünyasındaki yansımaları ile somutlaştırılmıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli bir uyak yoktur.

Şiirin başlığı, birinci dize ile aynıdır ancak öğrencilerin anlayabileceği ölçüde şiirin bütününe kapsamamaktadır. Başlık anlam olarak öğrencilerin anlamakta zorluk çekeceği nitelikte ve uzundur.

Şiirin konusu çocuk dünyasında anne, teması ise anne şefkati ve çocuğun gözündeki ifadesidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Çocuk Dünyası” temasıyla uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından annesinin onu şefkatle kucaklaması ve bu kucaklamanın dış dünyadaki yansımaları şeklinde anlatılmıştır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirin dili, başlığın anlamlandırmadaki zorluğu ve dizelerdeki düzensizlik sebebiyle muğlaktır.

2.1.4. Anneciğim

“Aydan arı, sudan duru,

Güzel yüzlü anneciğim.

Hep evet der, sormaz soru,

Tatlı sözlü anneciğim.

Elbisemde leke olsa,

Canım yansa, gözüm dolsa,

Az üşüsem, benzim solsa,

Gören gözlü anneciğim.

Aklımda sen, kalbimde sen,

Uçarım eve dönerken,

Ayrımasın Tanrım bizden

Gül benizli anneciğim” (Sarıyüce, 2002: 18).

Şiir dördlükler hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Birinci dörtlükte “-r” ve “-z” sesleri yarım uyaktır. “-u” ve “-l” anneciğim ise rediftir. Uyak Şeması “abab” Şeklindedir. İkinci dörtlükte “-ol” sesleri tam uyak, “-sa” sesleri ise rediftir. Uyak Şeması “cccb” Şeklindedir. çnc dörtlükte “-en” sesleri tam uyaktır. Uyak Şeması “çççb” Şeklindedir.

Şiirde 8’li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu anne, teması ise anne Şefkati ve sevgisidir. Bu tema, TDP’te yer alan “Millî Kültürümüz” temasıyla uyumludur. Şiir bir çocuğun ağzından aktarılmaktadır. Çocuk; annesinin güzelliğini, dikkatini ve annesinin Şefkatle kendisini sarıp sarmalaması karşısında annesine duyduğu sevgiyi dile getirmektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değerisi ŐlenmiŐtir.

Şiirdeki “Uçarım eve dönerken” dizesinde abartma vardır.

2.1.5. Sen de Sağ Ol

“Bir bardak su

Verdim sana,

‘Sağ ol kızım’

Dedin bana.

Benim annem,

Güzel annem,

Sen de sağ ol,

Sen de sağ ol.

Bir tane gl

Verdim sana,

Nasıl içten

Baktın bana.

Benim annem,

Canım annem,

Sanki bin gül

Taktın bana” (Sarıyüce, 2002: 21).

Şiir dördlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Dördlüklerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Verdim sana”, “Sen de sağ ol” ve “Benim annem” dizeleri iki kez tekrarlanmıştır.

Birinci dördlükteki “-ana” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “xaxa” şeklindedir. İkinci dördlükteki “anne” sesleri zengin uyak, “-m” sesleri rediftir. “Sen de sağ ol” cümleleri tekrar edilmiştir. Uyak şeması “bbcc” şeklindedir. Üçüncü dördlükte “-ana” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “xaxa” şeklindedir. Dördüncü dördlükte “anne” sözcükleri zengin uyak ve “-m” sesleri rediftir. Uyak şeması “bbxa” şeklindedir.

Şiir, 4’lü hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve yeterince kısadır.

Şiirin konusu anne, teması ise anne sevgisinin sonsuzluğudur. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” temasıyla uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından aktarılmakta, annesine su ve gül verdiğiğinde annesinin tepkisi anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

2.1.6. Annemi Hatırlıyorum

“Anneciğim,

Kömür gibiydi gözlerin.

Ne zaman siyah bulutlar geçse üstümden

Seni hatırlıyorum.

Anneciğim,

Kalem gibi inceydi parmakların.

Ne zaman boynunu bükmüş

Bir incecik çiçek görsem

Seni hatırlıyorum.

Anneciğim,

Hep gülümserdi yüzün.

Ne zaman güneşe baksam

Seni hatırlıyorum.

Anneciğim,

Ara sıra ağlardın.

Ne zaman yağmur yağsa damla damla

Seni hatırlıyorum” (Sarıyüce, 2002: 29).

Şiir beş dizelik bir bent ve üç dördlük hâlinde, toplam on yedi dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Anneciğim” ve “Seni hatırlıyorum” dizeleri dört kez tekrarlanmıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli bir uyak yoktur. Birinci bölümde “-Im” ve “-n” sesleri; ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerde “-m” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta, kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu anne hasreti, teması ise anneye duyulan derin özlemdir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” temasıyla uyumludur. Şiir bir çocuğun ağızından aktarılmaktadır. Çevresinde gelişen olaylar çocuğa annesini hatırlatmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

“Kömür gibiydi gözlerin” ve “Kalem gibi inceydi parmakların” dizelerinde benzetme vardır.

2.2. Aile ve Akrabalık Şiirleri

2.2.1. Sevdiklerim

“Ninemi severim,

Dedemi sevdiğim kadar.

Dedemi severim,

Ninemi sevdiğim kadar.

Annemi severim,

Hem ninemi, hem dedemi

Sevdiğim kadar” (Sarıyüce, 2002: 20).

Şiir iki beyit ve üç dizelik bir bent hâlinde, toplam yedi dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerin ilk dizelerinde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli bir uyak yoktur.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu sevilen kişiler, teması ise anne, dede ve nine sevgisidir. Bu tema, TDÖP’teki “Duygular”, “Millî Kültürümüz” temalarıyla uyumludur. Şiirde bir çocuğun anne, dede ve ninesini ne kadar sevdiği anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

2.2.2. Ailemiz

“Ailemiz dört kişi,
Mutlulukta yok eşi.
Annem, babam, ablam var.
Dedemler ayrı yaşar.

Sık sık gelirler bize,
Gün doğar evimize.
Hasta olsak birimiz,
Üzölürüz hepimiz.

Birimizin sevinci,
Mutluluğa erinci,
Hepimize can verir,
Sonsuz heyecan verir.

Ailemiz dört kişi
Paylaşırız her işi
Her zorluğu yeneriz,
Mutlu yaşar gideriz” (Sarıyüce, 2002: 31).

Şiir dörtlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Şiirin bazı bölümlerinde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Şiirin birinci dörtlüğünde “-şi” ve “-ar” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “aabb” şeklindedir. İkinci dörtlükte “-iz” sesleri tam, “-imiz” sesleri zengin uyak ve “-e” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “ccçç” şeklindedir. Üçüncü dörtlükte “-can” ve “-inci” sesleri zengin uyak, “verir” sözcükleri ise rediftir. Uyak şeması “ddee” şeklindedir. Son dörtlüğün dize sonlarında “-işi” ve “-eriz” sesleri zengin uyaktır. Dörtlüğün uyak şeması “ffgg” şeklindedir.

Şiirde 7'li hece ölçüsü vardır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu aile, teması aile sevgisidir. Bu tema, TDÖP'te yer alan "Millî Kültürümüz" temasıyla uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından aktarılmakta ve ailenin önemi anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde birlik, beraberlik ve paylaşmak değerleri işlenmiştir.

Şiirde yer alan "Sonsuz heyecan verir" ve "Mutlulukta yok eşi" dizelerinde abartma vardır.

2.2.3. Anneannem

"Kibrit kutularından

Yaptığım eve

Konuk gelirdi

Anneannem.

Konuşurdu benimle

Yumuşak, mırıl mırıl.

Uçan bir kuşun kanatları gibi

Hafiflerdi içim.

Ben hâlâ

Evler kuruyorum kutularla,

Masmavi bir gökyüzü

Çekiyorum üstlerine.

Nerdesin anneanneciğim,

Gene bana konuk ol gel.

Başında beyaz yazman,

Elinde şemsiyen

Bekliyorum

Seni çok özlüyorum” (Sarıyüce, 2002: 33).

Şiir üç dördlük ve altı dizelik bir bent hâlinde, toplam on sekiz dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli bir uyak yoktur. Son bölümde “-An” ve “-yorum” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu anneanne, teması ise bir çocuğun anneannesine duyduğu sevgi ve özlemdir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” temasıyla uyumludur. Şiir bir çocuğun ağzından aktarılmaktadır. Çocuk, anneannesine oyunlar oynadığından, anneannesinin nasıl konuştuğundan bahsetmekte ve anneannesini özlediğini belirtmektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

“Uçan bir kuşun kanatları gibi/ Hafiflerdi içim” dizelerinde benzetme vardır.

2.2.4. Bir Kardeşim Oldu

“Bir kardeşim oldu,

Adını Barış koyduk.

Küçük minnacık elleri,

Minnacık bir başı var.

Annem öpme diyor,

Bebekler öpülmez,

Soldurursun yanağını diyor.

Bebekler çiçek değil ki

Öpmekle solsun anneciğim.

Annem beni dinlemiyor,

Ne zaman yanına sokulsam

Öpme soldurursun diyor” (Sarıyüce, 2002: 34).

Şiir bir dördlük, üç ve beş dizelik iki bent hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. İkinci bölümde “diyor” sözcükleri, son bölümde “-m” ve “-iyor” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve yeterince kısadır.

Şiirin konusu kardeş(lik) ve teması ise kardeşe duyulan sevgidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” temasıyla uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından aktarılmaktadır. Şiirde çocuk, yeni doğan kardeşine duyduğu sevgiyi anlatmaktadır. Kardeşini öylesine sevmektedir ki annesinin tepkisi bile onu öpmesine engel olamamaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

2.2.5. Dedem

“Dedem neden,

Bizden ayrı oturur?

Oysa,

Bize geldiğinde

Ya da biz ona gittiğimizde

Görünmez bir sel akar,

Ondan bize,

Bizden ona doğru.

O gün

Öbür günlerden daha mutlu olduğunu

Yalnız ben anlarım

Dedemin” (Sarıyüce, 2002: 35).

Şiir iki, altı ve dört dizelik bentler hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. İkinci bölümde “-e” sesleri ve son bölümde “-n” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu dede, teması dede sevgisidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” temasıyla uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından aktarılmaktadır. Çocuk, dedesinin ayrı oturduğunu, ailesini ziyaret ettiğinde ailecek mutlu olduklarını anlatmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

“Görünmez bir sel akar” dizesinde abartma vardır.

2.2.6. Halam

“Halam başka kentten gelir

O gelince evimizde

Eşyalar bile değişir.

Her şeyi bir sevinç sarar,

Keyfi gelir halıların,

‘Buyurunuz’ der koltuklar.

Evin içi kıpır kıpır,
Giren çıkan belli olmaz,
Çay tepsisi her an hazır.

Hele hele ben hiç durmam,
Yaramaz olurum biraz

Okşadıkça benim halam” (Sarıyüce, 2002: 36).

Şiir üç dizelik bentler hâlinde, on iki dizeden meydana gelmiştir. Cümleler genellikle tek dizede tamamlanmıştır.

Şiirin birinci bölümünde “-ir” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “axa” şeklindedir. İkinci bölümde “-ar” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bxb” şeklindedir. Üçüncü bölümde “-ır” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “cxc” şeklindedir. Son bölümde “-am” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “çxç” şeklindedir.

Şiirde 8’li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu hala ve teması ise halaya duyulan sevgidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Millî Kültürümüz” temasıyla uyumludur. Şiirde, bir çocuğun ağzından halası gelince evde yaşanan mutluluk ve hareketlilik anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

Şiirde yer alan “Keyfi gelir halıların” dizesinde kişileştirme, ““Buyurunuz’ der koltuklar” dizesinde konuşurma vardır.

2.3. Çocuk Dünyası Şiirleri

2.3.1. Aysel’in Düşleri

“Ağaç olsam anneciğim,
Şu bizim küçük bahçede.

Bir gözüm geçen bulutta,
Bir gözüm senin üstünde.

Çiçek olsam anneciğim,
Penceredeki saksıda.
Yeni yapraklar açardım
Söylediğin her şarkıda.

Bir kuş olsam anneciğim,
Uçardım senin çevrende.
Kanadımı pek severdin,
Güzel yüzüne değdikçe.

Rüzgâr olsam anneciğim,
Serinletirdim suları.
İpek kanatlı eserdim
İncinmezdi benden arı.

Bir çiy olsam anneciğim,
Üzerinde karanfilin.
Tanır mıydın kokladıkça,

‘Sen misin Aysel’ der miydin” (Sarıyüce, 2002: 22-23).

Şiir dörtlükler hâlinde, toplam yirmi dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Birinci dörtlükte “-DA” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “xaa” şeklindedir. İkinci dörtlükte “-ı” sesleri yarım, “-Im” sesleri tam uyak, “-da” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “bcbc” şeklindedir. Üçüncü dörtlükte “-e” sesleri yarım uyaktır, “-in” ve “-im”

sesleri ile ahenk sağlanmıştır. Uyak şeması “bçbç” şeklindedir Dördüncü dördlükte “-arı” sesleri zengin, “-im” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bdbd” şeklindedir. Son dördlükte “-in” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “xexe” şeklindedir.

Şiirde 8’li hece ölçücü kullanılmıştır.

Şiirin başlığı; içeriği yansıtmakta, kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu hayal, teması ise Aysel isimli bir kızın hayalleridir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Çocuk Dünyası” temasıyla uyumludur. Şiirde bir çocuğun hayalleri işlenmektedir. Aysel; ağaç, çiçek, kuş, rüzgâr, çiy olduğunu hayal etmektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

Şiirin “İpek kanatlı eserdim” dizesinde benzetme vardır.

2.3.2. Uçurtma Ağacı

“Uçurtmalar göğe çıkar

Ben uyurken anneciğim,

Elim mavi düş çiçeği

Bir uçurtma bana bakar.

Uçurtmalar gökten iner

Ben uyurken anneciğim,

Gözüm ışıklar denizi

Bir uçurtma şarkı söyler.

Uçurtmalar eve girer

Ben uyurken anneciğim,

Başım uçurtma ağacı

Bir uçurtma merhaba der.

Uçurtmalar evden kaçar

Ben uyurken anneciğim,

Saçım gökte bir sarmaşık

Bir uçurtma aya uçar” (Sarıyüce, 2002: 32).

Şiir dörtlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerin ilk dizelerinde cümleler, ikinci dizelere kaymıştır. “Ben uyurken anneciğim” dizesi dört kez tekrarlanmıştır.

Birinci dörtlükte “-k” sesleri yarım uyak, “-ar” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “axxa” şeklindedir. İkinci dörtlükte “-er” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bxxb” şeklindedir. Üçüncü dörtlükte “-er” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bxxb” şeklindedir. Son dörtlükte “-ç” sesleri yarım uyak, “-ar” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “cxxc” şeklindedir.

Şiir 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin başlığı ilgi çekici olsa da içerik ile uyumlu değildir. Başlık sadece üçüncü dörtlükle uyumludur.

Şiirin konusu uçurtma, teması ise uçurtmaların çocuk dünyasındaki yeridir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Çocuk Dünyası” temasıyla uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından aktarılmaktadır. Çocuk uçurtma ile ilgili hayallerini, annesine anlatmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Elim mavi düş çiçeği”, “Gözüm ışıklar denizi”, “Başım uçurtma ağacı”, “Saçım gökte bir sarmaşık” dizelerinde benzetme; “Bir uçurtma bana bakar”, “Bir uçurtma şarkı söyler”, “Uçurtmalar evden kaçar” dizelerinde kişileştirme; “Bir uçurtma merhaba der” dizesinde konuşurma vardır. Şiir söz sanatları bakımından zengindir.

2.3.3. Bebeğim

“Bebeğimin adı Cici,

Gitmez yüzünden sevinci.

Saçlarında inci tarak,
Tombiş tombiş pembe yanak.

Kucağımdan hiç indirmem,
İstese de ablam, vermem.

Oyunlarda kızım olur,
Dur dediğim yerde durur.

Ona canım cicim derim,
Yeni giysiler dikerim” (Sarıyüce, 2002: 41).

Şiir beyitler hâlinde, toplam on dizeden meydana gelmiştir. Cümleler tek dizede tamamlanmıştır.

Birinci beyitte “-ci” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “aa” şeklindedir. İkinci beyitte “-ak” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bb” şeklindedir. Üçüncü beyitte “-r” sesleri yarım uyak ve “-mem” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “cc” şeklindedir. Dördüncü beyitte “-ur” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “çç” şeklindedir. Son beyitte “-er” sesleri tam uyak ve “-im” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “dd” şeklindedir.

Şiir 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu oyuncak bebek, teması ise çocuğun oyuncak bebeğine duyduğu sevgidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Çocuk Dünyası” temasıyla uyumludur. Şiirde anlatıcı bir çocuktur. Anlatıcı, bebeğinin özelliklerinden ve onu sevdiğinden bahsetmektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Gitmez yüzünden sevinci” ve “Dur dediğim yerde durur” dizelerinde kişileştirme vardır.

2.3.4. Oyuncak Bebeğime Ninni

“Yatağında altın gibi

Yatıyorsun güzel bebek.

Düşlerinde senin şimdi

Açıyor bir pembe çiçek.

Pembe çiçek,

Ninni ninni.

Uyu uyu, nur topu sen

Işık rüya bahar sevgi.

Başucunda işte annen

Uyu yavrum, ninni ninni.

Ninni ninni

Melek gibi” (Sarıyüce, 2002: 42).

Şiir iki dördlük ve iki beyit hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. İkinci ve dördüncü bölüm ninni şeklinde yazılmış, “Ninni ninni” dizesi iki kez tekrarlanmıştır.

Birinci bölümde “-i” sesleri yarım, “-ek” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “abab” şeklindedir. İkinci bölümde uyak yoktur. Üçüncü bölümde “-en” sesleri tam, “-i” sesleri yarım uyaktır. Üçüncü bölümün uyak şeması “caca” şeklindedir. Son bölümde uyak yoktur.

Şiirin dördlükler ile yazılan bölümleri 4+4 duraklı 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şiirin beyitlerle yazılan bölümleri 2+2 duraklı 4’lü hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve yeterince kısadır.

Şiirin konusu oyuncak bebek, teması ise çocuğun oyuncak bebeğe sevgisini ninni şeklinde söylemesidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Çocuk Dünyası” temasıyla

uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından aktarılmaktadır. Çocuk, oyuncak bebeğine ninni söylemektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Yatağında altın gibi/ Yatıyorsun güzel bebek”, “Uyu uyu, nur topu sen”, “Işık rüya bahar sevgi” ve “Melek gibi” dizelerinde benzetme vardır.

2.3.5. Haydi Oyun Oynayalım

“Tutuşalım el ele,

İşte dönelim şöyle.

Durarak el çırpalım.

Sonra adım atalım.

Sıçrayalım hop hop hop,

Sanki oynar gibi top.

İleri, hep ileri,

Adımlar canlı, diri.

Oynayalım alayla;

Laylalaylalayla la” (Sarıyüce, 2002: 43).

Şiir beyitler hâlinde, toplam on dizeden meydana gelmiştir. Cümleler tek dizede tamamlanmıştır.

Birinci bölümde “-le” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “aa” şeklindedir. İkinci bölümde “-alım” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “bb” şeklindedir. Üçüncü bölümde “-op” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “cc” şeklindedir. Dördüncü bölümde “-ri” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “çç” şeklindedir. Son bölümde “-la” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “dd” şeklindedir.

Şiir, 7'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin başlığı; içeriği yansıtmakta, yeterince kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu oyun, teması ise çocuğun arkadaşlarıyla oyun oynama arzusudur. Bu tema, TDÖP'te yer alan "Çocuk Dünyası" temasıyla uyumludur. Şiir, bir çocuğun ağzından aktarılmaktadır. Çocuk, arkadaşlarına oyun oynama çağrısı yapmakta ve onlara nasıl oynayacaklarını anlatmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

"Laylalaylalayla la" dizesi çocukların okumakta güçlük çekecekleri bir dizedir. Şiir son dize haricinde anlaşılırdır.

"Sıçrayalım hop hop hop/ Sanki oynar gibi top" dizelerinde benzetme vardır.

2.3.6. Satıcılar

"-oyun-

-Bana derler simitçi,

Sevindiririm sizi!

Taze simit!

Sıcak simit!

Gevrek gevrek!

Tatlıdır pek!

-Ben de dondurmacıyım,

Başınızın tacıyım!

Tatlı dondurma!

Sütlü dondurma!

Dondurmam kaymak!

Ye, tadına bak!

-Bana baloncu derler!

Balonla dolsun eller!

Uçan balonlar!

Kaçan balonlar!

Bir balon alın!

Hop hop oynayın!

-Ben de kestaneciyim!

Kestane dolu tepsim!

Kestane kebab!

Yemesi sevap!

Şekerli bunlar!

Koşun çocuklar” (Sarıyüce, 2002: 45-46).

Şiir beyit ve dörtlükler hâlinde, toplam yirmi dört dizeden meydana gelmiştir. İlk iki dize tanıtma, ardından gelen dört dize ise tekerleme şeklindedir.

Birinci tanıtma bölümünde “-i” sesleri yarım uyaktır. Uyak şeması “aa” şeklindedir. Birinci tekerleme bölümünde “-ek” sesleri tam, “simit” sözcükleri ise zengin uyaktır. Uyak şeması “bbcc” şeklindedir. İkinci tanıtma bölümünde “-acı” sesleri zengin uyak, “-yım” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “çç” şeklindedir. İkinci tekerleme bölümünde “-ak” sesleri tam, “-t” sesleri yarım uyak, “-II dondurma” ise rediftir. Uyak şeması “ddee” şeklindedir. Üçüncü tanıtma bölümünde “-ler” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “ff” şeklindedir. Üçüncü tekerleme bölümünde “-ç” sesleri yarım, “-ın” sesleri tam uyaktır. “-an balonlar” ise rediftir. Uyak şeması “gg” şeklindedir. Dördüncü tanıtma bölümünde “-im” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “hh” şeklindedir. Dördüncü tekerleme bölümünde “-ap” sesleri tam, “-lar” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “ıiii” şeklindedir.

Şiirin tanıtma bölümleri 7’li, birinci tekerleme bölümü 4’lü, diğer tekerleme bölümleri 5’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu satıcılar, teması ise çocuğun gözünde satıcılardır. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Çocuk Dünyası” temasıyla uyumludur. Şiirin her bölümünde satıcılar kendilerini çocuğun gözünden tanıtmakta ve tekerleme okumaktadırlar. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

2.4. Doğa ile İlgili Şiirler

2.4.1. Uzan Bir Çiçekli Dala

“Bahar geldi dedi toprak,
Kımıldadı dereye su,
Gözlerini açtı yaprak,
İnce bir ses duydunuz mu?

Kırlar koşun diye sesler
Kurtlar kuşlar çağırır bizi,
Yağmur bir yağar, bir diner,
Otlar öper gölgemizi.

Açan bir gül gördün mü?
Uzan bir çiçekli dala.
Arada gülen gökyüzü,
Uzan bir çiçekli dala.

Baharın bin bir yüzü var,
Yaşamın en sonsuz sesi.
Işığı, rengi, gölgesi,
Hiç bitmeyen türküsü var” (Sarıyüce, 2002: 96).

Şiir dördlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. Şiirin başlığı da dâhil olmak üzere “Uzan bir çiçekli dala” dizesi üç kez tekrarlanmıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Birinci dörtlükte “-prak” ve “-u” sesleri; ikinci dörtlükte “-er”, “-iz” ve “-i” sesleri; üçüncü dörtlükte “-” sesleri; son dörtlükte “-es”, “-i” ve “- var” sesleri ahenklidir.

Şiir 8’li hece lsyle yazılmak istenmiş ancak lde başarılı olunamamıştır. On dört dize sekiz heceden oluşurken bir dize yedi, diğer bir dize de dokuz heceden oluşmuştur.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtılmaktadır ancak uzundur.

Şiirin konusu bahar, teması ise baharın gelişiyle doğada yaşanan sevinçtir. Bu tema, TDP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde baharın gelişiyle birlikte doğada yaşanan değişiklikler ve sevinç anlatılmaktadır. Konu ocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde ocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değer işlenmiştir.

“Bahar geldi dedi toprak”, “Kırlar koşun diye sesler” dizelerinde konuşturma; “Kımıldadı dere de su”, “Gözlerini açtı yaprak”, “Kurtlar kuşlar çağırır bizi”, “Otlar per glgemizi”, “Arada gülen gökyüzü” dizelerinde kişileştirme vardır. Şiir söz sanatları bakımından oldukça zengindir.

2.4.2. Güzel Dş

“Kar yağıyor, bak ne güzel,

Tüyler gibi dökülüşü.

Uçtu uçtu kondu yere,

Gökyüzünün güzel dş.

Kar yağıyor, bak ne iri,

Pençe pençe, benek benek.

Kısa zamanda süsledi,

Dağı taşı iek iek.

Kar yağıyor, bak ne uslu,

Ne hoş havada dönüşü.

Yeryüzünü büyüledi,

Gökyüzünün güzel düşü” (Sarıyüce, 2002: 77).

Şiir dörtlükler hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. Her dörtlüğün ilk dizeleri “Kar yağıyor” ifadesi ile başlamıştır. Birinci ve üçüncü dörtlükler “Gökyüzünün güzel düşü” dizeleriyle tamamlanmıştır.

Şiirin ilk dörtlüğünde “-üşü” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “xaxa” şeklindedir. İkinci dörtlükte “-i” sesleri yarım, “-ek” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bcbc” şeklindedir. Son dörtlükte “-üşü” sesleri zengin, “-I” sesleri yarım uyaktır. Uyak şeması “çaça” şeklindedir.

Şiir 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu kar, teması ise kar yağışı sebebiyle yaşanan sevinçtir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde karın yağışı tasvir edilmektedir. Kar yağışının çocuklar için farklı ve heyecan verici bir anlamı vardır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Kar yağıyor, bak ne güzel/ Tüyler gibi dökülüşü”, “Gökyüzünün güzel düşü”, “Kısa zamanda süsledi/ Dağı taşı çiçek çiçek” dizelerinde benzetme vardır. “Kar yağıyor/ Bak ne uslu”, “Yeryüzünü büyüledi” dizelerinde kişileştirme vardır. Şiir söz sanatları bakımından oldukça zengindir.

2.4.3. Yağmur Yağıyor

“Yağmur yağıyor

Annemin sesi gibi

Ilık,

Yumuşacık.

Yağmur yağıyor,

Nasıl da sevindi

Bahçede çiçek,

Tarlada başak.

Yağmur yağıyor,

Her tarafta

Mis gibi

Koktu toprak.

Yağmur yağıyor,

Birazdan

Çağıl çağıl

Seller akacak” (Sarıyüce, 2002: 65).

Şiir dördlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. Şiirde tek sözcükten oluşan dizeler de vardır. “Yağmur yağıyor” dizesi dört kez tekrarlanmıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Birinci ve ikinci bölümde “-k” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu yağmur, teması ise yağmurun çocuğun iç dünyasına yansımalarıdır. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde şair yağmurun sesini, annesinin sesine benzetmektedir. Yağmurun yağması sonucu doğanın tepkisini anlatmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Yağmur yağıyor/ Annemin sesi gibi”, “Mis gibi/ Koktu toprak” dizelerinde benzetme; “Nasıl da sevindi/ Bahçede çiçek/ Tarlada başak” dizelerinde kişileştirme vardır.

2.4.4. Küçük Bulut

“Bir küçük bulut,

Bir yanı siyah,

Bir yanı beyaz.

Tarlalar susuz kalmış,

Çeşmeler kurumuş köylerde,

Kasıp kavurmuş yaz.

Yağmur taşıyor,

Serinlik götürüyor uzaklara

Eğlenip kalmak olmaz.

Bir küçük bulut,

Umut umut

Bize de serpse biraz” (Sarıyüce, 2002: 68).

Şiir üç dizelik bentler hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Bir küçük bulut” dizesi iki kez tekrarlanmıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Son bentte “-ut” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu bulut, teması ise şairin buluttan beklentisidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiire bulutun tasvir edilmesiyle başlanmıştır. Yazın çok sıcak geçmesi sebebiyle bulutların yağmur taşıması istenmektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Tarlalar susuz kalmış” dizesinde kişileştirme vardır.

2.4.5. Bahar Geldi

“Bu mavilik, bu yeşillik,
Gökte bu hür uçan kuşlar,
Bu sonsuzluk, bu güzellik,
Bulutlarla geldi bahar!

Pembe pembe çiçeklerde,
Mini mini böceklerde,
Yaşamın sevinci var,
Umutlarla geldi bahar!

Yaşa diyor, yaşa haykır,
Tepe orman dere bayır,
Bu hayatı kucakla, sar,

Tarla tarla geldi bahar” (Sarıyüce, 2002: 73).

Şiir dördlükler hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Şiirin ilk bölümünde yer alan “-l” sesleri yarım, “-ar” sesleri tam uyaktır. “-lik” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “abab” şeklindedir. İkinci bölümde “-Cek” sesleri zengin, “-ar” sesleri tam uyak, “-lerde” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “ccbb” şeklindedir. Son bölümde yer alan “-ır” ve “-ar” sesleri tam uyaktır. Dörtlüğün uyak şeması “ççbb” şeklindedir.

Şiir 4+4 duraklı 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu bahar, teması ise baharın gelişiyile duyulan sevinçtir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde baharın gelişiyile doğada yaşanan canlanma anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde yer alan “Pembe pembe çiçeklerde/ Mini mini böceklerde/ Yaşamının sevinci var” dizelerinde kişileştirme ve “Yaşa diyor, yaşa haykır/ Tepe orman dere bayır” dizelerinde konuşurma vardır.

2.4.6. İlk Kar

“Bu sabah birdenbire

Yağmaya başladı kar

Hafif yumuşak ince

Pamuktan ne farkı var.

Bakın ne hoş çıkıyor

Yolcuların izleri,

Bundan sonra biraz zor

Evde bulmak bizleri.

Büyük bir kardan adam

Ağız burun kol bacak.

Hele bir olsun tamam

Ne de güzel olacak” (Sarıyüce, 2002: 75).

Şiir dörtlükler hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Birinci bölümde “-e” sesleri yarım, “-ar” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “abab” şeklindedir. İkinci bölümde “-or” ve “-iz” sesleri tam uyak, “-leri” sesleri ise rediftir.

Uyak şeması “ççç” şeklindedir. Son dördlükte yer alan “-am” sesleri tam, “-acak” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “dede” şeklindedir.

Şiir 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı; içeriği yansıtmakta, kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu kar, teması ise karın yağması sebebiyle yaşanan sevinçtir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde yağın ilk kar anlatılmaktadır. Karın yağmaya başlamasıyla yollarda yolcuların izleri çıkmaya başlamıştır. Çocuklar evde durmayacak ve kardan adam yapacaklardır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

2.4.7. Gökkuşığı

“Yağmur yağıyor

Biraz ötede

İnce

Elekten elenir gibi.

Baktım bir gökkuşığı

Gökyüzünün altında

Kocaman

Yedi renkli bir köprü.

Atım olsa geçerim

Kemerinin altından,

Muradıma ererim” (Sarıyüce, 2002: 112).

Şiir iki dördlük ve üç dizelik bir bent hâlinde, toplam on bir dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. Şiirde tek sözcükten oluşan dizeler de bulunmaktadır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Birinci dörtlükte “-e” sesleri, son bentte ise “-erim” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu gökkuşadı, teması ise gökkuşadının ortaya çıkışı ve hissettirdikleridir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde gökkuşadı anlatılmaktadır. Yağmurun ardından gökkuşadı çıkmıştır. Şair, atı olsa gökkuşadının altından geçip muradına ereceğini anlatmaktadır. Şiirin son bölümünde gökkuşadı efsanesine atıfta bulunulmuştur. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Yağmur yağıyor/ Biraz ötede/ İnce/ Elekten elenir gibi” ve “Kocaman/ Yedi renkli bir köprü” dizelerinde benzetme vardır.

2.5. Çevre ile İlgili Şiirler

2.5.1. Çevremiz

“Beyazdır sular,

Orman içinden

Süzüle süzüle

Tertemiz aktıkça.

Mutludur kuşlar,

Yeşil dallar arasındaki

Yuvalarından

İnsanlara

Özgür baktıkça.

Gülümser çayırlar,

Anneleri okşamış gibi

Piknik dönüşü

Çocuklar her yanını

Pırıl pırıl bıraktıkça” (Sarıyüce, 2002: 84).

Şiir bir dördlük ve beş dizelik iki bent hâlinde, toplam on dört dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde yer alan cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. İkinci bölümde “-a” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu doğa, teması ise doğanın doğallığını bozmamanın önemidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde doğa tasvir edilmektedir. Doğadaki varlıkların onlara zarar verilmediği sürece temiz ve mutlu olacakları belirtilmektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde saygı değeri işlenmiştir.

“Gülümser çayırlar” dizesinde kişileştirme, “Anneleri okşamış gibi” dizesinde benzetme vardır.

2.5.2. Bahçeler

“Gezdim gördüm, bahçeler var,

Kimi küçük, kimi büyük.

Çevresinde çitten duvar

Bir cenneti bekler gibi.

Bahçelerde ağaçlar var,

Kimi uzun, kimi kısa.

Salkım saçak olmuş dallar

Serin bir yel eser gibi.

Ağaçlarda meyveler var,
Kimi ufak, kimi iri.
Ümit gibi daldan sarkar
Doyum olmaz şeker gibi.

Meyvelerde türlü renk var,
Kimi siyah, kimi sarı.
Ağzımızın suyu akar

Sanki davet eder gibi” (Sarıyüce, 2002: 86).

Şiir dörtlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Birinci dörtlükte “-var” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “axax” şeklindedir. İkinci dörtlükte “-ar” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bxbx” şeklindedir. Üçüncü dörtlükte “-ar” sesleri tam, “-i” sesleri yarım uyaktır. Uyak şeması “bcbc” şeklindedir. Son dörtlükte “-ar” sesleri tam, “-I” sesleri yarım uyaktır. Uyak şeması “bcbc” şeklindedir.

Şiir 4+4 duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu bahçeler, teması ise bahçelerin güzellikleridir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde bahçeler tasvir edilmektedir. Bahçelerin büyüklüğü, içindeki ağaçlar, meyveler ve renkleri anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Çevresinde çitten duvar/ Bir cenneti bekler gibi”, “Salkım saçak olmuş dallar/ Serin bir yer eser gibi”, “Doyum olmaz şeker gibi”, “Ümit gibi daldan sarkar” dizelerinde benzetme vardır. Şiir söz sanatları bakımından zengin bir şiirdir.

2.5.3. Derecik

“Kaynağın karlı dağ mı,
Ey çağlayan derecik?
Sesin bir şarkı gibi,
Şırıl şırıl incecik.

O dağlardan aşağı
Çağlayanlar atladın,
İndin düz ovalara
Duruldun rahatladın.

Ağaçlar arasından
Şimdi yavaş yavaş ak,
Gökyüzü aynan olsun,
Gece yıldızlara bak.

Sesler götür buradan,
Kokular renkler taşı,
Kıvrılıp bükülerek
Ak oynaşı oynaşı” (Sarıyüce, 2002: 104).

Şiir dördlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Birinci dördlükte “-e” ve “-I” sesleri yarım uyak, “-cik” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “abab” şeklindedir. İkinci dördlükte “-at” sesleri tam uyak, “-ladın” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “xcxc” şeklindedir. Üçüncü dördlükte “-n” sesleri yarım, “-ak” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “çdçd” şeklindedir. Son dördlükte “-aşı” sesleri zengin uyaktır. Uyak şeması “xexe” şeklindedir.

Şiir 7'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu dere, teması ise derenin güzelliği ve hareketleridir. Bu tema, TDÖP'te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde şair dereye seslenmektedir. Derenin özellikleri ve şairin ondan istedikleri anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde yer alan “oynaşı oynaşı” ikilemesi anlamsızdır. Ancak şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Sesin bir şarkı gibi/ Şırl şırl incecik” dizelerinde benzetme, “İndin düz ovalara/ Duruldun rahatladın” dizelerinde kişileştirme vardır.

2.5.4. Kuru Dere

“Şurda bir dere kurumuş,

Karıncalar gelip geçer.

Gelmez olmuş artık kurt kuş,

Ne de turnalar su içer.

Vaktiyle bu kuru dere,

Kumlarını sere sere

Su taşımış denizlere,

Şimdi düşünüp iç çeker.

Ne bir insan gelir ne kuş,

Şurda bir dere kurumuş” (Sarıyüce, 2002: 105).

Şiir iki dördlük ve bir beyit hâlinde, toplam on dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Şurda bir dere kurumuş” dizesi iki kez tekrarlanmıştır.

Birinci dördlükte “-uş” sesleri tam, “-ç” sesleri yarım uyak ve “-er” sesleri ise rediftir. Uyak şeması “abab” şeklindedir. İkinci dördlükte “-ere” sesleri zengin uyaktır.

Uyak şeması “cccb” şeklindedir. Son bölüm olan beyitte ise “-uş” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “aa” şeklindedir.

Şiir 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu kurumuş bir dere, teması ise kuruyan derenin verdiği hüzdür. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde kurumuş bir dere anlatılmaktadır. Derenin şimdiki kuru hâli ve geçmişteki hâli anlatılmış, derenin son hâlinin verdiği hüznü dile getirilmiştir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Şimdi düşünüp iç çeker” dizesinde kişileştirme vardır.

2.5.5. Deniz Şarkısı

“Mavi deniz düşler kurar,

Kıtır kıtır

Kıtır kıtır.

Balıklarla oyun oynar,

Tıtır tıtır

Tıtır tıtır.

Mavi deniz ata biner,

Şırak şırak

Şırak şırak.

Gümbür gümbür kıyı döver,

Şahlanarak

Koşturarak.

Mavi deniz göğü yutar,

Mavi ayna

Mavi ayna.

İnsanları hoşça tutar,

Sıcak kalpli

Işık ana” (Sarıyüce, 2002: 106).

Şiir altı dizelik bentler hâlinde, toplam on sekiz dizeden meydana gelmiştir. Bentlerin birinci ve dördüncü dizeleri cümle şeklinde; ikinci, üçüncü, beşinci ve altıncı dizeleri ise ikileme, sözcük ve söz grupları şeklindedir. Bölümlerde yer alan cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Birinci bentte “-ıdır” ve “-ar” sesleri; ikinci bentte “-rak” ve “-er” sesleri; son bentte “-utar” ve “-na” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta, kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu deniz, teması ise çocuğun iç dünyasında denizin yansımalarıdır. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Çevre” temasıyla uyumludur. Şiirde denizin çocuğun muhayyilesindeki yansımaları dile getirilmiştir. Denizin kurduğu düşler, oynadığı oyunlar, ata binmesi, kıyıya vurması, göğü yutması, insanları hoş tutması anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde kullanılan ikilemeler okumayı biraz zorlaştırırsa da şiirin dili anlaşılırdır.

“Mavi deniz düşler kurar”, “Balıklarla oyun oynar”, “Ata biner”, “Göğü yutar”, “İnsanları hoş tutar”, “Sıcak kalpli” dizelerinde kişileştirme vardır. Şiir söz sanatları bakımından zengindir.

2.6. Hayvanlar ile İlgili Şiirler

2.6.1. Babamın Atı

“Alnı akıtmalı

İnce bilekli

Babamın doru atı

Güneş doğar gibi çıkar ortaya

Böcekler vıcırdar
Dallar zil takmış gibi hışırdar
Çılgınca mavileşir gökyüzü
Başı havada
Rüzgârla yarışa yarışa
Ceylan olur akar düzü yokuşu.

Eski zaman insanlarına benzer
Atına bindiğinde babam
Dolaşmaya çıkar akşamüstleri
Fesleğen kokusu duyulur arkalarından
Bir de bakarım ki yel gibi
Karşı dağı aşmışlar.

Alnı akıtmalı
İnce bilekli
Babamın doru atı
Kişnedikçe
Sarsılır göğün yedi katı” (Sarıyüce, 2002: 122).

Şiir on, altı ve beş dizelik bentler hâlinde, toplam yirmi bir dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Alnı akıtmalı/ İnce bilekli/ Babamın doru atı” dizeleri iki kez tekrarlanmıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Birinci bölümde “-I”, “-ır”, “-a” ve “-dar” sesleri; ikinci bölümde “-i” ve “-r” sesleri; son bölümde ise “-I” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu atlar, teması ise çocuğun babasına ait olan atın özellikleridir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde şair, babasının

atını anlatmaktadır. Atın özellikleri, koşuşu, babasının atıyla yaptığı yolculuklar anlatılmaktadır. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

“Güneş doğar gibi çıkar ortaya”, “Dallar zil takmış gibi hışırdar”, “Eski zaman insanlarına benzer/ Atına bindiğinde babam”, “Bir de bakarım ki yel gibi/ Karşı dağı aşmışlar” dizelerinde benzetme; “Çılgınca mavileşir gökyüzü” dizesinde kişileştirme ve “Kişnedikçe/ Sarsılır göğün yedi katı” dizelerinde abartma vardır. Şiir söz sanatları bakımından oldukça zengindir.

2.6.2. Kedim

“Bir kedim var,

Adı Minnoş

Yürür pek hoş.

Bulursa top,

Oynar hop hop.

Bir kedim var,

Fare tutar.

Yere yatar,

Takla atar.

Bulursa ip,

Oynar şip şip” (Sarıyüce, 2002: 124).

Şiir üç dizelik bir bent, bir dörtlük ve iki beyit hâlinde, toplam on bir dizeden meydana gelmiştir. Bazı bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Bir kedim var” dizesi iki kez tekrarlanmıştır.

Birinci bölümde “-oş” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “xaa” şeklindedir. İkinci bölümde “-op” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “bb” şeklindedir. Üçüncü bölümde “-ar” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “cccc” şeklindedir. Son bölümde “-ip” sesleri tam uyaktır. Uyak şeması “çç” şeklindedir.

Şiir 4’lü hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu kedi, teması ise çocuğun gözünden kedisinin özellikleridir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde şair kedisinin adından, yürüyüşünden, oynadığı nesnelere ve yaptıklarından bahsetmektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

2.6.3. Renkli Kuşlar

“Maviyi tuttum elimle

Bir kuş yaptım, uçtu gitti.

Bekliyorum hangi bulut

Mavi yağmur yağdıracak.

Beyazı tuttum elimle

Bir kuş yaptım, uçtu gitti.

Bekliyorum hangi bahçe

Beyaz güller açtıracak.

Sarıyı tuttum elimle

Bir kuş yaptım, uçtu gitti.

Bekliyorum hangi tarla

Sarı başaklar verecek.

Yeşili tuttum elimle

Bir kuş yaptım, uçtu gitti.

Bekliyorum hangi orman

Yeşil fidanlar verecek” (Sarıyüce, 2002: 126).

Şiir dörtlükler hâlinde, toplam on altı dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Bir kuş yaptım, uçtu gitti” dizesi dört kez tekrarlanmıştır.

Şiirin dize sonlarında ahenk unsurları bulunmamaktadır.

Şiir 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Şiirin başlığı, içerikle uyumlu, kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu renkler, teması ise çocuğun gözünden tabiatın renkleridir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde şair farklı renklerden hayali kuşlar yapmakta, bu kuşların onun dünyasında ve tabiatta yansımalarını ne olarak beklediğini anlatmaktadır. Kuşların uçuşuyla şair beklenti içine girmektedir. Şair kuşların rengi sebebiyle aynı renkte yağmur, gül, başak, fidan beklemektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

2.6.4. Kuşları Paylaşmak

“Bir kuş senin olsun der,

Ablam,

Bir kuş benim.

Ben

Neyleyim tek kuşu

Tek kuşlar tek tek uçar.

Oysa

Sürü sürü uçmalı kuşlar,

Sürü sürü.

Hep birden

Dönmeliler üstümde

Ben okuldan gelirken” (Sarıyüce, 2002: 127).

Şiir üç dizelik bentler hâlinde, toplam on iki dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Birinci bentte “-m” sesleri, son bentte “-en” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı; içeriği yansıtmakta, kısa ve dikkat çekicidir.

Şiirin konusu kuşlar, teması ise kuşların birlikte olmaları gerektiğidir. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde anlatıcının ablası kuşları paylaşmak istemektedir. Ancak anlatıcı kuşların paylaşılmasını istememektedir. Kuşların tek değil sürü hâlinde olmaları gerektiğini, okuldan dönerken üstünden uçmaları gerektiğini söylemektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

2.6.5. Daldaki Kuş

“Dala konan küçük serçe,

Konduğun andan beri

Gökyüzü daha mavi.

Ağaçlar daha yeşil,

Daha sevinçli yapraklar

Ve gölgesiz çocuk yüzleri.

Dala konan küçük serçe,
Hep orada cıvıl cıvıl,
Duymak isterim sesini” (Sarıyüce, 2002: 128).

Şiir üç dizelik bentler hâlinde, toplam dokuz dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır. “Dala konan küçük serçe” dizesi iki kez tekrarlanmıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. Birinci bentte “-i” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu serçe ve doğa, teması ise tabiatın hayvanlarla daha anlamlı olmasıdır. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde küçük serçenin dala konmasıyla güzelleşen dünya anlatılmaktadır. Şair serçenin sesini hep duymak istemektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde sevgi değeri işlenmiştir.

Şiirde yer alan “Daha sevinçli yapraklar” dizesinde kişileştirme vardır.

2.6.6. Kirpicik

“Nerden gelmiş, niçin gelmişse,
Bir kirpicik gelmiş sokağımıza.
Herkeste bir merak, bir telaş,
Sorup duruyorlar: ‘Ayol bu da ne?
Bir fenalık yapmasın sakın,
Başını çıkarıyor, bakın, bakın...’

Elbette çıkaracak başını,
Bunda şaşılacak ne var!

Kirpi olduysa n'olmuş sanki,
Hep tostoparlak mı dursun,
Hep yer altında mı otursun,
Onun hakkı yok mu,
Bu sokaktan geçmeye,
Salına salına gezmeye?

Haydi git yuvana dost kirpicik,
Haydi git.
Hiç korkma.
Bizim olduğu kadar da senindir,
Bu güzel dünya” (Sarıyüce, 2002: 125).

Şiir altı, sekiz ve beş dizelik bentler hâlinde, toplam on dokuz dizeden meydana gelmiştir. Bölümlerde cümleler, diğer dizelere kaymıştır.

Serbest şiir olduğu için düzenli uyak yoktur. İlk bölümde “-e” ve “-akın” sesleri; ikinci bölümde “-I”, “-ursun” ve “-meye” sesleri; son bölümde “-a” sesleri ahenklidir.

Şiirin başlığı, içeriği yansıtmakta ve kısadır.

Şiirin konusu şehre inen kirpi, teması ise kirpilerin de yaşama hakkı olduğudur. Bu tema, TDÖP’te yer alan “Doğa ve Evren” temasıyla uyumludur. Şiirde insanların yaşadığı yere gelen bir kirpiden söz edilmektedir. Kirpiyi gören insanlar kirpiyi garipsemişler ve kirpiden korkmuşlardır. Şair, insanların tabiatla uyumlu olmayan bu tutumuna kızmaktadır. Tabiatla iç içe bir hayatta kirpinin mahalle içinde yaşamasının doğal karşılanması gerektiğini ve kirpinin de yaşamaya hakkının olduğunu söylemektedir. Konu çocuk yaşantısına, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygundur.

Şiirde çocukların okumakta ve anlamakta zorluk çekecekleri bir sözcük bulunmamaktadır. Şiirin dili sade ve anlaşılırdır.

Şiirde saygı değeri işlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. BULGULAR

Değişen ve gelişen dünyada çocuk edebiyatı bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Çocukların yaşayacağı dünyaya uyum sağlamaları ve istedik davranışlara sahip olmalarında çocuk edebiyatının büyük katkısı vardır. Çocuk edebiyatında şiir önemli bir metin türüdür. Şiirin çocuklar üzerinde birçok faydası bulunmaktadır. Çocukların, diğer metin türlerinden birçok farklılıkları bulunan şiir türünü ezberlemeleri onların hafızalarını geliştirmektedir. Şiir, akıcı okuma ve konuşmaya büyük katkı sağlamaktadır. Duyguların aktarılmasında en önemli tür olan şiir, çocukların duygularını ifade etmelerinde de önemli araçlardan biridir.

Şiir türünde yetişkinler için yazılan şiirler ile çocuklar için yazılan şiirlerde farklılıklar vardır. Örneğin çocuklar için yazılmış şiirlerin konusu çocuklara uygun olmalıdır. Her konuda yazılabilen bir metin türü olan şiir çocuklar için yazıldığında dil süzgecinden geçmeli, onların sözcük hazinesi ve duygu dünyaları ile uyumlu olmalıdır.

Edebiyatımızda önemli bir yeri olan Hasan Latif Saryüce birçok türde eserler ortaya koymuştur. Özellikle çocuklar için şiirler de yazmıştır. Şiirler incelenirken TDK GTS ve KAL'dan anlam ve yazım konusunda yararlanılmıştır. Araştırmanın konusu olan Hasan Latif Saryüce'nin şiirleri incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

İncelenen 36 şiirin 18'inde uyaklara yer verilmiştir. Şiirlerden 19'unda hece ölçüsü kullanılmış, diğer şiirler ise serbest şiir anlayışı ile kaleme alınmıştır.

İncelenen 36 şiirin 33'ünde başlık, içerikle uyumlu ve içeriği yansıtmaktadır. Bu da bize şairin, şiirlerinde başlığa önem verdiğini göstermektedir.

İncelenen 36 şiirin tamamının "tema"sı, TDÖP'teki temalarla uyumludur.

İncelenen 36 şiirin tamamının konusu, çocuklara göredir. Şair, çocuklar için yazdığı şiirlerde konu seçimini titizlikle yapmıştır. Şiirlerin konusu çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına yöneliktir. Şiirlerin konusu, anlatım biçimi ve kurgusu çocukların hayal dünyası ve hayata bakış açıları ile uyumludur.

İncelenen 36 şiirin 35'inin dili, çocuklara uygundur. Şair, çocuklar için yazdığı şiirlerde sözcük seçimine, sadeliğe ve anlaşılabilirliğe dikkat etmiştir.

İncelenen 36 şiirin 17'sinde değer bulunmaktadır. Anne, akraba, kardeş, doğa, hayvan ve kitap sevgisi; birlik, beraberlik, paylaşma; hayvanlara ve doğaya saygı şiirlerde yer alan değerlerdir.

İncelenen 36 şiirin 25'inde söz sanatı bulunmaktadır. Şiirlerde benzetme, kişileştirme, konuşurma, abartma ve karşıtlık sanatları aranmıştır. Bu söz sanatlarının seçiminde TDÖP'teki sanatlar göz önünde bulundurulmuştur.

SONUÇ

“Annelerin En Güzeli” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. Benzetme sanatı sıkça kullanılmıştır. Benzetmenin öğretilmesi ve pekiştirilmesi için yararlı bir şiirdir. “Annelerin En Güzeli” şiirinin 5. sınıf Türkçe dersinde “Millî Kültürümüz” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Anneciğim” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. “Anneciğim” şiirinin 4. sınıf Türkçe dersinde “Millî Kültürümüz” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Sevdiklerim” şiirinde, tekrara dayalı bir uyum bulunmaktadır. Şiir serbest şiir anlayışıyla yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. Şiir 7 dizeden oluştuğu için yeterince kısadır. “Sevdiklerim” şiirinin 2 ve 3. sınıflarda Türkçe dersi işlenirken “Duygular” ve “Millî Kültürümüz” temalarında kullanılması uygundur.

“Sen de Sağ Ol” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Dizelerin kısa olması ve hece ölçüsüyle yazılması şiirin okunuşuna ritmik bir özellik kazandırmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. “Sen de Sağ Ol” şiirinin ilkokul Türkçe derslerinde “Millî Kültürümüz” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Aysel’in Düşleri” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. Benzetme söz sanatı kullanılmıştır. “Aysel’in Düşleri” şiirin 6. sınıf Türkçe dersinde “Çocuk Dünyası” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Ailemiz” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde birlik, beraberlik, paylaşma

değerleri işlenmiştir. Abartma söz sanatı kullanılmıştır. “Ailemiz” şiirinin 7. sınıf Türkçe dersinde “Millî Kültürümüz” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Halam” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. Kişileştirme ve konuşurma söz sanatları kullanılmıştır. “Halam” şiirinin 6. sınıf Türkçe dersinde “Millî Kültürümüz” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Oyuncak Bebeğime Ninni” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiir, ninni özelliği de göstermektedir. TDÖP’te “ninni” metin türüne ilkokulun ilk dört kademesinde yer verilmiştir. Bu sebeple “Oyuncak Bebeğime Ninni” şiirinin 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe derslerinde “Çocuk Dünyası” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Saticılar” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiir oyun şeklidir. Şiirin söz korusu oluşturarak okunması ve canlandırılması şiirden en üst seviyede verim alınmasını sağlayacaktır. Bu sebeple “Saticılar” şiirinin 1, 2, 3, 4, 5 ve 6. sınıf Türkçe derslerinde “Çocuk Dünyası” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Bahar Geldi” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Kişileştirme ve konuşurma söz sanatları kullanılmıştır. “Bahar Geldi” şiirinin 5. sınıf Türkçe dersinde “Doğa ve Evren” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“İlk Kar” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. “İlk Kar” şiirinin 3 ve 4. sınıf Türkçe dersinde “Doğa ve Evren” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Güzel Düş” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Benzetme ve kişileştirme söz sanatları

kullanılmıştır. “Güzel Düş” şiirinin 5. sınıf Türkçe dersinde “Doğa ve Evren” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Bahçeler” şiirinde uyak bakımından zengin bir şiirdir. Şiir, hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Benzetme söz sanatı kullanılmıştır. “Bahçeler” şiirinin 5. sınıf Türkçe dersinde “Doğa ve Evren” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Uzan Bir Çiçekli Dala” şiiri uyak ve redif bakımından oldukça zengindir. Şiir, serbest şiir anlayışıyla yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. Konuşturma ve kişileştirme söz sanatları kullanılmıştır. “Uzan Bir Çiçekli Dala” şiirinin 6. sınıf Türkçe derslerinde “Doğa ve Evren” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Derecik” şiiri uyak ve rediflere dikkat edilerek hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Benzetme ve kişileştirme söz sanatları bulunmaktadır. “Derecik” şiirinin 5. sınıf Türkçe derslerinde “Doğa ve Evren” teması işlenirken kullanılması uygundur.

“Kedim” şiiri uyak bakımından oldukça zengindir. Şiir, hece ölçüsüyle yazılmıştır. Başlık, içeriği yansıtmaktadır. Tema ve konu çocuklara yöneliktir. Şiirde kullanılan dil çocukların kolayca anlayabileceği niteliktedir. Şiirde sevgi değeri işlenmiştir. “Kedim” şiirinin 2 ve 3. sınıf Türkçe derslerinde “Doğa ve Evren” teması işlenirken kullanılması uygundur.

KAYNAKÇA

- Ahioğlu, E. N. ve Lindberg. (2012). Çocuk Yetiřtirme Açışından Türkiye’de Çocukluğun Tarihi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 31(31), 41-52.
- Akdağ, E. ve Uçan, M. H. (2020). Sevimli Mecmua Adlı Çocuk Dergisinde Çocuğa ve Eğitime Bakış. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 15(2), 595-609.
- Aksan, D. (2005). şiir Dili. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(1), 1-13.
- Aksan, D. (2016). *şiir Dili ve Türk şiir Dili* (2. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akyol, C. ve Dikici, A. (2009). şiirle Öğretim Tekniğinin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi. *İlköğretim Online*, 8(1), 48-56, <https://dergipark.org.tr/tr/ilkonline/issue/8599/107050> (Erişim Tarihi:22.02.2021).
- Aldı, M. (2014). Hasan Lâtif Sarıyüce ile Masal Edebiyatı Üzerine Söyleşi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 107(756), 248-252.
- Aristoteles. (1963). *Poetika*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aytaş, G. (2003). Okuma Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Tubar Dergisi*, (13), 155-160.
- Ayyıldız, M. ve Birgören, H. (2009). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açışından Çocuk Edebiyatı* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, Z. (2019). *Hasan Lâtif Sarıyüce’nin Hikâyelerinin ‘Çocuğa Görelilik’ Açışından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çetin, M. A. (2020). Nurullah Ataç ve Serbest şiir. *Türkoloji Dergisi*, 24(2), 141-157.
- Çetin, N. (2012). *şiir İncelemeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, S. (2005). Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. *Hece Dergisi*, (104-105), 89-107.
- Çotuksöken, Y. (2012). *Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı). İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Dirican, R. (2018). Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk Hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62.
- Erçapan, C. ve Erzen, M. (2008). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 182-202.
- Erdemir, H. ve Erdemir, H. (2012). Antikçağ’da Çocuk Olmak: Ölmek ya da Ölmemek. *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı Cilt 2*, 27-28 Nisan 2012, Ankara, Türkiye, ss. 643-660.
- Erkanal, H. (2001). Eski Önasya’da Çocuk. İçinde; *Dünyada ve Türkiye’de Değerşen Çocukluk*, (Ed: B. Onur), ss. 117-124. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Ersoy, M. A. (2013). *Safahat* (7. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gülelma, Ö. (2014). *Necdet Neydim’in Çocuk şiirleri Üzerine Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gıl’adı, A. (2001). İşlam Uygarlığında Bir ‘Çocukluk’ Kavramı Var mı. İçinde; *Dünyada ve Türkiye’de Değerşen Çocukluk*, (Ed: B. Onur), ss. 105-115. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız* (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gözler, H. F. (1967). *Yunus’tan Bugüne Türk şiiri*. Ankara: Defne Yayınları.
- Haşim, A. (2021). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Gençlik Spor Yayınları.

- Karaalioğlu, S. K. (1980). *Türk Şiir Sanatı*. İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi.
- Karaca, Ş. (2013). *Türk Edebiyatında Çocuk*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karakoç, S. (2014). *Edebiyat Yazıları 1* (6. Baskı). İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karasoy, Y. (Ed.). (2008). *Üniversiteler İçin Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri* (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kasimoğlu, H. (2019). *Hasan Latif Sarıyüce*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sariyuce-hasan-latif> (Erişim Tarihi: 20.12.2021).
- Katı, Y. (2015). *Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kaya, M. (2013). Okuma-Yazma Öğretiminde Şiir. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 10(1), 49-96.
- Keskin, N. K. (2010). I.Abdülhamit'in Şehzadelerinin Bed'-i Besmele Törenini Anlatan Enderünlu Fâzıl'ın Sûrnâme-i Şehriyâr'ı Üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 149-186.
- Kılıç, A. (2006). Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Hazırlama Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sühba-ı Sıbyan. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(20), 65-77.
- Kısakürek, N. F. (2009). *Çile* (66. Baskı). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Lukens, R., Smith, J. & Coffel, C. (2021). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (2. Baskı). (Çev: C. Pamay). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Maarif Vekâleti. (1929). *Ortamektep ve liselerin Türkçe Müfredat programı*. Ankara: Yenigün.
- Mandaloğlu, M. (2013). Eski Türklere Çocuk Hukukunun Töreyle Göre Değerlendirilmesi. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 133-147.
- Meriç, C. (2018). *Mağaradakiler* (30. Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Onur, B. (2005). Çocukluğun Dünü ve Bugünü. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, (19), 99-112.
- Ögel, B. (2019). *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi 1* (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Önkaş, N. A. (2009). Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Şiirin Yeri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 1-12.
- Özcan, Ö. (2017). Orta Çağ'dan Erken Modern Döneme Çocukluğun Tarihsel Gelişimi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2(4), 91-125.
- Parlatır, İ., Zülfikar, H. ve Gözaydın, N. (1997). *Okul Sözlüğu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2002). *Çocuklara Şiirler* (2. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sever, S. (2019). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü* (3. Baskı). Ankara: Tudem Yayın Grubu.
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 110(780), 12-31.
- Şirin, M. R. (2019). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (2. Baskı). İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Turan, L. ve Gücüyeter, B. (2010). Çocuklar İçin Yazılan Her Manzumeye Şiir Denir mi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 189-205.
- Tümer, G. (1991). Aslı Günah Maddesi. İçinde; *İslâm Ansiklopedisi* 3 (ss. 496-497). Ankara: TDV Yayınları.

- Uçan, M. H. (2005). “Çocuk Kadar Saf”, Temiz Olabilmek/Kalabilmek. *Hece Dergisi*, (104-105), 18-23.
- Uçan, M. H. (2016). *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi* (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, M. H. (2018). *Edebiyat Bilimi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, M. H. (2017). *Görmek/ Göstermek*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ulus, B. ve Aytan, T. (2018). Cumhuriyet’in İlk Çeyreğinde Türkçe Öğretimi Üzerine Yazılan İki Çalışma Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 47-65.
- Uslupehlivan, E. (2018). *Hasan Latif Sarıyüce’nin Çocuk Romanlarında Değer Eğitimi ve Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Yalçın, M. (Ed.). (2010). *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2004). Dede Korkut Hikâyeleri’nin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tip Üzerine Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 209-223.
- Yener, M. (2014). Çocuk Şiiri Üzerinden Çocuk Edebiyatı Olanaklarını Yeniden Düşünmek. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 107(756), 503-507.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Yerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yolcu, T. A. (2019). *Hasan Lâtif Sarıyüce’nin Anadolu Masallarının Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.